

ב"ה

ואביטה

שיעורי תורה והתועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

מיעוט ושמחה | עמ' ב

נקודה מעובדת משיעור ר"ח מנחם-אב ע"ז

סעודת ראש חדש מנחם-אב (חלק ראשון) | עמ' ה

א' מנחם-אב ע"ז - כפר חב"ד

אמונה ובטחון (1) | עמ' כב

שיעור לבנות תיכון יעלת חן

ג	ל	ע	י	ג	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך

יוצא לאור לקראת שבת
פרשת דברים תשע"ז

לקבלת השיעורים: itiel@pnimi.org

לקבלת סרטוני הוואצאפ: 0507951105

מיעוט ושמחה

מהפסוק "ויספו ענוים בהוי' שמחה ואבינוי אדם בקדוש ישראל יגילו"¹ (כמבואר באריכות ב"מאמר השפלות והשמחה" לרבי אייזיק מהומיל זצ"ל).

מאיפה מתחילים?

מסופר כי פעם שאלו האחים הקדושים הרבי ר' אלימלך מליז'נסק והרבי ר' זושא מאניפולי את הרה"ק המגיד ממעזריטש נ"ע מהו סדר ההתבוננות הראוי – האם על האדם להתחיל מהתבוננות בשפלות האדם וממנה להגיע לרוממות א-ל או שהתחלה היא ברוממות א-ל ומתוכה מגיעים לשפלות האדם.

השיב המגיד ממעזריטש כי שתי הדרכים אמת – הדרך הגבוהה והעמוקה יותר היא משפלות האדם אל רוממות א-ל, אך בשל חולשת דורותינו אלה (המתקשים לעמוד פנים אל פנים מול שפלות עצמם) הדרך הנכונה כיום היא דווקא מרוממות א-ל לשפלות האדם.

אם טעון בירור ביחס לסדר של רוממות א-ל ושפלות האדם – שאינן אלא שני קצוות של אותו ענין – על אחת כמה וכמה שיש לברר את הסדר הנכון בין השפלות והשמחה, שתי תנועות נפש רחוקות ואף נדמות כסותרות: האם יש להגיע מהשפלות אל השמחה או שמא מהשמחה אל השפלות?

מיעוט ושמחה

אמרו² חכמינו: "משנכנס אב ממעטין בשמחה"³, ונתבאר בחסידות⁴ שגם את עבודת ה"ממעטין", עבודת המיעוט הנדרשת בימי אב, יש לעשות "בשמחה".

לחדש אב שייכת עבודת ה"ממעטין". המיעוט מתייחס לגורמי החורבן השלייליים, ולכל לראש עבודת המיעוט הרצויה היא זו בשלה נאמר על עם ישראל "לא מרבכם מכל העמים חשק הוי' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים"⁵ – "לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשק ה' בכם. כי אתם המעט", הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר 'אנכי עפר ואפר' וכגון משה ואהרן שאמרו 'ונחנו מה' וכו'⁶. ואכן, תכונת הנפש הפנימית של חדש מנחם-אב – שהתשיעי בו הוא יום השפל של כל השנה – היא מדת השפלות⁷ (וראש חדש מנחם-אב הוא היום ה-מעט בשנה, החל מ"החדש הזה לכם ראש חדשים"⁸).

עבודת המיעוט-השפלות הזו קשורה, עם כל החידוש שבענין, דווקא בשמחה⁹, כנלמד¹⁰

¹ נרשם על ידי איתאל גלעדי.

² תענית פ"ד מ"ו.

³ מאור ושמש וישב (בראשית לט, ב), ש"ש"ק בין המצרים

ז (ובכ"ד) בשם הרה"ק מלובלין, ועוד.

⁴ דברים ז, ז.

⁵ רש"י עה"פ (עפ"י חולין פט, א).

⁶ ראה סוד הוי' ליראיו עמ' קא-קב ובאריכות במבחר

שיעורי התבוננות ח"ט עמ' 145 ואילך.

⁷ שמות יב, ב.

⁸ על הקשר בין השפלות והשמחה ראה רמב"ם סוף

הלכות סוכה ולולב (פ"ח הט"ו).

⁹ מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ד"ה "ויספו ענוים וגו'".

ראה גם סיום "פרק בעבודת ה'" בספר לב לדעת (ושם

בביאור י וכן בביאור ב).

¹⁰ ישעיה כט, יט.

ענוים בהוי' שמחה ואבינוי אדם בקדוש ישראל יגילו" (כמו גם מהביטוי "השפלות והשמחה") נראה שראשית הדרך היא השפלות והמשכה בשמחה. ואכן, דרך זו כולה 'עבודה' עמוקה – השפלות היא חויה קיומית מטלטלת והשמחה היא אלקית (התגברות לא-טבעית לשמוח בה' למרות המצב האישי הקשה והמצער). לעומת זאת, בדרך השניה מדובר בשמחה אנושית-טבעית וגם השפלות 'קלילה' הרבה יותר – דרך קלה ופשוטה יותר לחולשת הדרות האחרונים, בהם נמליץ לאדם קודם כל על אימוץ שמחת-חיים בריאה כאורח חיים.

השמחה הטבעית אפילו בזמן החורבן

כך גם בימי השפל של השנה, ימי הצער והחורבן, בהם "ממעטין בשמחה" – עושים את עבודת המיעוט מתוך השמחה הקודמת לה. כיצד ניתן לשמוח בימי האבלות על חורבן הבית (עליהם נאמר "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה")?

מי ששמח בטבעו שמח בכל מצב, גם בימי חורבן וגלות – הוא שמח בעצם, שמח שהוא חי ונושם – ורק כאשר מתעוררת בו קושיא על שמחתו הוא מתבונן שלעוצם שפלותו היה מגיע לנו חלילה עונש גרוע יותר, אך ה' בחסדו "שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל"⁷ – השמחה הטבעית 'מתורצת' בכך שודאי ה' בטובו "סותר על מנת לבנות"¹⁰ ועתיד לגאלנו בקרוב, ועל החורבן הזמני הנראה לעינינו אין לנו להלין שהרי 'לא מגיע לנו כלום' (ואדרבא, כל החורבן הוא בחסד וברחמים, כנ"ל).

משפלות לשמחה ושמחה לשפלות

גם כאן קיימות שתי הדרכים, ושתיהן אמת, אך יש ביניהן שוני מהותי עד שגם השמחה וגם השפלות הן בעלות אופי שונה בכל אחת מהדרכים הללו:

כאשר תחלת הדרך היא שפלות האדם מתבונן ברוע מצבו ובריחוקו מה' ומגיע מתוך כך לשפלות קיומית עמוקה. אז עליו להתנחם בהכרה שעם כל שפלותו הקב"ה עדיין נמצא עמו תמיד, מרחם עליו ומיטיב לו⁸, ומתוך כך לשמוח בשמחת ה'.

כאשר תחלת הדרך היא שמחה מדובר בשמחה טבעית ותמימה, שמחתו של האדם שזכה (מלידה או בהרגל) לטבע הטוב והבריאה של "איזהו עשיר? השמח בחלקו"⁹ וחש כי בכל מצבי החיים אין שום טעם ותועלת בעצבות. כיצד שמחה זו מביאה לשפלות? אל מול השמחה הטבעי בא היצר הרע – המופיע בלבושי השכל האנושי – וטוען שלא ניתן לשמוח במצב ביש כזה, כאשר חסרים לך דברים כאלה ואחרים (שאחרים זכו להם בחלקם, ומדוע תגרע מהם?!). אז מתבונן האדם ומכיר בשפלותו – אכן, "לא מגיע לי כלום", וממילא אין שום מקום לקנאה באחרים (להם מגיע) או לצער על החסרון. השמחה היא המצב הטבעי, והשפלות היא המסקנה העולה מהניגוד בין השמחה הפנימית לקשיים במציאות החיצונית – אם אני שמח למרות שאין לי כלום, כנראה אני יודע בסתר לבבי שבאמת לא מגיע לי כלום, ורק צריך להתבונן כדי להכיר בכך באופן פנימי.

נדמה שגם כאן נכונה תשובתו של המגיד ממעזריטש על הפער בין ימים כתקנם לבין ההוראה לדרונו החלושים: מהפסוק "ויספו

⁷ תענית ל, ב (וכן שם לצד השלילה, שכל שאינו מתאבל אינו זוכה וכו').

⁸ איכה רבה ד, יד.

⁹ שבת לא, ב. וראה פסיקתא דרב כהנא יג, טו לענין המקדש.

¹⁰ ראה בארוכה "פרק בעבודת ה'" בספר לב לדעת (ובפרט שם ביאור ז).

¹¹ אבות פ"ד מ"א.

בדורות הקודמים ניתן היה להתמרמר ולבכות עד עומק הנפש בימי החורבן, ומתוך עומק האבל לזכור גם את רחמי ה' עמנו להתחזק בכטחון בלידת משיח ובגאולה העתידית, אך עם ירידת והחלשות הדורות "הלכה כדברי המקל באבל"^{טו} – סממני עבודת הצער הולכים ומתמעטים – ובעיקר יש לחזק את השמחה הטבעית והבריאה, תוך הגעה מתוכה למיעוט קליל ופשוט (שבמובן מסוים ממעט את הישות יותר מהשפלות הקיומית, שבסופו של דבר מעמיקה גם את עיסוק האדם בעצמו...), עד שנזכה ל"שמחת עולם על ראשם"^{טז} בהפיכת הצומות עצמם לששון ולשמחה ולמועדים טובים.^{טז}

^{טו} מו"ק יח, א (ובכ"ד בש"ס ובפוסקים).

^{טז} ישעיה לה, י; נא, יא.

^{טז} זכריה ח, יט.

א' מנחם־אב ע"ז - כפר חב"ד

סעודת ראש חדש מנחם־אב (חלק ראשון)

א. "הוי מתלמידיו של אהרן" | ב. השמחה הטבעית | ג. דרשות "הסכת ושמע ישראל" (סיום מסכת ברכות)

א. "הוי מתלמידיו של אהרן"

נתחיל^א עם סיום מסכת, על פי ההוראה של הרבי בימים אלה לסיים מסכת – סימן של סיום הגלות.

[הרה"ח אמרי שי' שכנר סיים מסכת ברכות..]
נגנו "כוס ישועות", "אלי אתה" (אדה"ז רצ"צ), "יבנה המקדש", "אתה תקום".

חדש טוב לכולם, חדש של גאולה, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, היינו תורת מלך המשיח שנולד בתשעה באב (יחד עם תורתו החדשה, כאשר הגילוי הוא **בחמשה עשר באב = תורה חדשה כנודע**).

שלושה "מתלמידיו של" במשנה

עוד מעט נמשיך את הסיום, אך קודם נאמר משהו לכבוד אהרן הכהן שהיום היארציית שלו – היארציית היחיד שכתוב בפירוש בתורה, ראש חדש מנחם אב. אהרן הוא "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". המשנה באבות פ"א אומרת שצריך להיות "מתלמידיו של אהרן". במשנה יש רק שלש פעמים את הביטוי "תלמידיו של...", שלשתן בפרקי אבות – "תלמידיו של אהרן" ובסוף פרק ה (סוף המשניות של מסכת אבות) "תלמידיו של אברהם אבינו" ו"תלמידיו של בלעם הרשע".

שני הטובים הם אברהם ואהרן – "על פי שני עדים יקום דבר", שניהם מדת האהבה, רק שאברהם הוא "אהבת עולם" ואהרן הוא "אהבה רבה". כנראה שלאברהם, "אהבת עולם", יש לעומת-זה, בלעם. הנצחון של אברהם כנגד בלעם, שהוא בעצם הנצחון של משה רבינו, הוא מכח אחיו אהרן שמעצים ומעלה את אהבת אברהם, "אהבת עולם", להיות "אהבה רבה" של אהרן, הכח של "בהעלתך את הנרות", נשמות ישראל. זהו גם סמל של החדש הזה, שצריך להחזיר את המנורה למקדש, "בהעלתך את הנרות", "עד שתהא שלהבת עולה מאליה", בכח אהרן כהנא רבא (אהרן במ"ק – אהבה. אהרן כהנא רבא = אהבה במילוי: אלף הא בית הא).

שוב, כל אחד צריך לדעת שהוא תלמיד של מישהו – או של אהרן, או של אברהם או של בלעם. שנזכה להיות תלמידים של אהרן. לחיים לחיים. כדי לראות שהשלישיה הזו היא שלישיה אמתית, שלישיה מוצלחת, חוץ מהפשט, עושים את החשבון ורואים שכל הלשונות יחד, **תלמידיו של אהרן תלמידיו של אברהם תלמידיו של בלעם** משלימים לרובע – נו (7 ביהלם, יום שכולו להוי) ברבוע. והוא עולה ז פעמים **חש מל מל** – חש כנגד בלעם ומל-מל כנגד אברהם ואהרן, כמובן (את קליפת בלעם יש להכניע ולהשתיק, אברהם הוא הראשון שמל, ואהרן מברך את העם באהבה רבה וממתיק בכך את כל הדינים). ואם נוסיף "[אברהם] **אבינו**" ו"[בלעם] **הרשע**", כמו שכתוב במשנה (לגבי אהרן כתוב רק "תלמידיו

^א נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

אותך, אבל עוד לפני שאני אוהב אותך אני צריך לאהוב את השלום – משהו מופשט – ואני כל כך אוהב את השלום עד שאני רודף אותו. כידוע פירוש חז"ל ש"בקש שלום" הוא במקומך – "אוהב שלום" היינו שמבקש שלום במקומו – ו"ורדפהו" במקום אחר, "רודף שלום".

של אהרן" בלי תואר של כהן או כהן גדול) יעלה הכל 10 (4 במשולש) פעמים **חשמל** (27 במשולש). יש כאן 49 אותיות, 7 ברבוע (במלה הראשונה, "תלמידיו", 7 אותיות). האות האמצעית היא ה-ר של אברהם, האות האמצעית של שמו. מסביב יש $10 = 3580$ פעמים **משיח**. "תן לחכם ויחכם עוד".

הצירוף בפסוק "סור מרע ועשה טוב בקש שלום

ורדפהו"

איך מתחיל הפסוק? "סור מרע ועשה טוב" ואז "בקש שלום ורדפהו". "בקש שלום ורדפהו" היינו "אוהב שלום ורודף שלום" של אהרן, מדת אהרן, סימן ש"סור מרע ועשה טוב" צריך להיות כנגד "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". באיזה סדר? מה הצירוף? בפסוק "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו" יש גם י-ה-ו-ה, אבל לא בצירוף הישר. הצירוף הישר הוא "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", הצירוף של חדש ניסן שהשבט שלו הוא יהודה, שבט המלכות, והחוש שלו הוא הדבור והיסוד שלו הוא אש. אבל הצירוף בפסוק "נמי איש החפץ חיים וגו'...] סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו" הוא ה-ו-י-ה – ה תתאה ("סור מרע", כמבואר בלקו"ת בלק), ו ("ועשה טוב", כמבואר שם) ואז י-ה כמו "אוהב שלום ורודף שלום".

הצירוף ה-ו-י-ה הוא הצירוף החמישי, הצירוף של החדש החמישי – הצירוף של חדש מנחם אב, הצירוף אותו מכוונים (כמו שנסביר) בברכה האמצעית של מוסף ראש חדש היום, הכח האלקי שמהווה את החדש הזה ומבריא את החדש הזה, במיוחד תשעת הימים הראשונים של החדש הזה ובפרט היום התשיעי של החדש הזה. הכח להבריא ולתקן את חדש אב הוא ה-ו-י-ה, והצירוף שיש לו שם הוי' בצירוף זה הוא הפסוק החשוב, שכולם מכירים (רק לא מתבוננים בסדר הענינים שבו) "סור מרע ועשה

ארבע מדות אהרן בסוד הוי'

כדי להיות מתלמידיו של אהרן צריך ללכת בדרכו, להיות "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". ידוע שארבע המדרגות האלה הן כנגד י-ה-ו-ה². צריך להתבונן בזה: "אוהב שלום ורודף שלום" הולך יחד ו"אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" הולך יחד, יחודא עילאה ויחודא תתאה. "אוהב שלום ורודף שלום" כנגד י-ה ו"אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" כנגד ו-ה:

י	אוהב שלום
ה	ורודף שלום
ו	אוהב את הבריות
ה	ומקרבן לתורה

התכל'ס הוא "מקרבן לתורה". אנחנו מדברים הרבה על מלכות, וכדי לזכות למלכות – כידוע פסק הרמב"ם לגבי מלך המשיח שיכוף, בדרכי נעם, את כל ישראל ללכת בדרך התורה – צריך "ומקרבן לתורה". אי אפשר לקרב מישהו לתורה אם אתה לא אוהב אותו, זה "והנגלת". אם אתה לא אוהב את הבריות, מי שהוא רק בריה – אין בו שום מעלה מצד עצמו רק מה שהשי"ת ברא אותו – אתה לא יכול לקרב אותו לתורה. אבל רק זה בפני עצמן הן לא שם קדוש. י-ה בלי זה הוא שם קדוש, אף ש"אין השם שלם", וכרצון עמלק, אך בלי י-ה זה לא שם בכלל. לפני "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" צריך "אוהב שלום ורודף שלום", משהו מופשט. "אוהב את הבריות" מובן, אני אוהב

² סוד הוי' ליראיו שער "אהרן הכהן".

יעשה שלום עלינו וכו'". ה' מלכד יחד את שני הכחות המנוגדים, מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש, כאשר שניהם בטלים ומשתחווים למלך וממילא נעשים בעלי ברית ושלום ביניהם. כך מוסבר שעשית שלום היא רק על ידי בטול.

לכן באמת אין היום הרבה שלום באמת, ושלום אמת ודאי שאין, כי אין בטול מוחלט לה'. שלום עם המנגד, עם האויב, אפשרי רק עם בטול. "אוהב שלום ורודף שלום" הוא על ידי הבטול אליו יתברך (שלגבי אהרן היינו "ואהרן מה הוא"), "עשה שלום במרומיו" – או שאנחנו בעבודתנו בטלים אליו, או שהוא מגלה את עצמו באתערותא דלעילא והגילוי ממילא עושה בטול וממילא נעשה שלום.

יהודי צריך להיות "אוהב שלום" – הוא כאן, בעלמא דשקרא, ורואה שהכל מתנגד, כל הדברים בעולם מתנגדים זה לזה ואין שלום אמתי. יש ליהודי חוש בבטול, שהשלום הוא על ידי הבטול. יש ליהודי ראייה פנימית, כמו שנסביר, "עין השכל שבלב", שאומרת שהשלום היא על ידי הבטול לה'. להיות "אוהב שלום" היינו להיות אוהב את ה', וממילא מובן שעוד לפני שאני אוהב את הבריות אני צריך לאהוב את ה'. "אוהב שלום" במקומו היינו בחכמה, כי כתוב – בתניא פל"ה בהגהה בשם הרב המגיד – ש"אחד האמת" מתגלה דווקא בחכמה (כנ"ל), כי שם הבטול האמתי. אבל צריך לרדוף את האחדות והשלום גם במקום אחר, אחר אבל סמוך, וזו הבינה – לרדוף את השלום גם במקום שלכתחילה אינו נמצא. אבא עילאה מקנן באצילות, ושם לכתחילה יש שלום, אבל אמא מקנא בכורסיא, בעולם הבריאה, ושם לכתחילה אין שלום וצריך לרדוף אותו (רדיפה גם מלשון שמות נרדפים, קודם כל עלינו לגלות שגם בכוחות מנגדים יש מכנה משותף, רק שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד. בספה"ק מבואר שכל המלים שבתורה הן בעצם כינויים של הקב"ה) – צריך לרדוף שלום

טוב בקש שלום ורדפהו". שוב, "בקש שלום" כנגד "אוהב שלום" ו"ורדפהו" כנגד "רודף שלום", "עשה טוב" כנגד "אוהב את הבריות" ועיקר החידוש הוא המלכות-התכלית, ש"ומקרבן לתורה" הוא "סור מרע".

מכאן נבין מהו "סור מרע" – מתוך רחמנות, שאני רואה מישהו שקוע ברע ומרוב אהבה שלי אליו אני רוצה להוציא אותו מהבורן, מהגלות שלו. "סור מרע" הוא להסירו מהרע שהוא נמצא בו – הכח של יוסף הצדיק, של חדש תמוז, "יוסף הוי' לי בן אחר", אני רואה מישהו שעדיין בצד האחר, יתכן מאד שהוא תינוק שנשבה וגם אם לא נשבה ממש הרי יש לו יצר הרע שה' מתחרט כל יום שבראו, "אשר הרעותי", ודאי לא אשמתו שהוא בצד האחר, וצריך להפוך אותו לכן. לקרב יהודים לתורה זו בעצם פעולה של "סור מרע", להוציא אותו מהרע שלו. גם את עצמי אני צריך לקרב. יש כאן חידוש, אי אפשר לקרב מישהו בלי לאהוב אותו, אבל הקירוב אינו האהבה – האהבה היא "עשה טוב" והקירוב הוא "סור מרע". שוב, סדר הפסוק "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו" הוא ה-ו-י-ה, הצירוף של החדש הזה. [רדיפה היא לא כנגד החכמה?] "מקומו" הוא החכמה ו"מקום אחר" הוא הבינה, והם "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין". על היחוד של חכמה ובינה, המשכת החכמה במקום הבינה, נאמר "איכה ירדף אחד [אחד האמת ששורה בחכמה דווקא] אלף [אלף-בית, אלף בינה]", ודוק.

שלום – בטול שלא מהעולם הזה

למה כאן השלום במוחין? מוסבר אצלנו בסוד הוי' ליראיו שהמלה שלום היא כפולה של בטול, הכח הפנימי של החכמה (ושל כללות המוחין, כמו שלמדנו בשבת). אי אפשר להיות שלום בין אנשים, בפרט כשהם מנגדים אחד לשני, אם הם לא מתבטלים למקור משותף, שהוא הקב"ה, "עושה שלום במרומיו הוא

מעט. המלה טוב מצטרפת לטעם, "טוב טעם ודעת למדני", דווקא ביום הזה, ר"ח אב. עוד יותר, לפי חז"ל זהו חדש של "טוב מעט לצדיק", משנכנס אב ממעטין בשמחה, וכידוע הפירוש החסידי שממעטים בכל מה שצריך למעט בתקופה זו של בין המצרים ותשעת הימים, ימי חורבן ואבל, על ידי שמחה – זו שמחה מופנמת עד תשעה באב. אחרי שיש סכר, כשהוא נשבר השמח פורצת. עד תשעה באב השמחה עצורה בלב, אבל מאחרי תשעה באב עד חמשה עשר באב השמחה מתפרצת, ועד שמגיעה לעוצמה כזאת בט"ו באב שבאין ערוך לגילוי האור בשום חדש אחר בסיהרא באשלמותא שלו. בפסוק "טוב מעט לצדיק", גם צדיק הוא כפולה של טוב – יב פעמים טוב. **מעט** עולה ז"פ טוב כנ"ל. מה שעושה לצדיק טוב הוא המעט.

באיזה פסוק בתורה מופיעה המלה "מעט"? הפסוק בסיום של פרשת ואתחנן. הייתי חושב שהפסוק העיקרי של "מעט" היה צריך להיות בפרשה שקוראים בתחלת אב, "משנכנס אב ממעטין בשמחה", בשבת חזון, אבל המעט הוא דווקא אחרי ת"ב, בסיום פרשת "ואתחנן", שבת נחמו. אם היה בהתחלת פרשת ואתחנן הייתי יכול עדיין לומר ששייך לת"ב, שחל בשבוע של פרשת ואתחנן. אבל סיום ואתחנן, שביעי של ואתחנן, הוא הפרשה השייכת לשבת נחמו עצמה. ושם כתוב "כי אתם המעט מכל העמים", "שממעטים את עצמכם". יש הרבה פירושים ב"מעטין בשמחה", ווארטים יפים בחסידות, והעיקר ביניהם הוא שזו עבודת ה' להגיע ל"מעט מכל העמים". אשריכם ישראל שאתם יודעים איך למעט את עצמכם. לאותו עם שנאמר בו "כי אתם המעט מכל העמים" נאמר "נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם".

השפלות והשמחה – ממה מתחילים?

איך מגיעים ל"כי אתם המעט", שממעטים את עצמכם? על ידי שמחה – "מעטין

גם בעולמות התחתונים, החל מעולם הבריאה (מלשון יציאה לבר, לבר מאחדות עולם האצילות).

אם כן, כך הביאור של "הוא מתלמידיו של אהרן". כמו שהבעל שם טוב אמר שלא יספרו על המופתים שלו אלא על יראת השמים שלו, כך אם רוצים להתחבר לאהרן צריך לספר על עבודתו ולנסות להתדמות אליו. כמו שיש מצוה להתדמות לה' צריך להתדמות לצדיקי אמת, ובפרט אלה שכתוב שצריך להיות תלמידים שלהם, אברהם ואהרן, לאפוקי מבלעם הרשע. עד כאן פתיחה אחת, לכבוד אהרן הכהן, בעל ההילולא של היום.

ב. השמחה הטבעית

ר"ח אב – יום ה-מעט בשנה

נחשב עוד משהו פשוט וחשוב³: החל מ"החדש הזה לכם ראש חדשים", ר"ח ניסן, איזה יום אנחנו בשנה החדשה? כך בכל שנה, כי בחדשי הקיץ אין שינויים (בחדשי החרף יש שינויים), היום יום ה-119 של השנה, ר"ח אב. כך בכל שנה ושנה, וזהו היום שמצוין בתורה, יום ההסתלקות של אהרן כהנא רבא.

מה אומר המספר הזה, שר"ח אב תמיד היום ה-119? קודם כל, ז"פ טוב. במעשה בראשית המלה "טוב" מופיעה שבע פעמים, "כל השביעין חביבין". האות של החדש הזה היא ט, שבכל מקום היא מסמלת טוב נסתר בתוכו – "טוביה גניז בגווייה", עד ט באב, ומתשעה באב והלאה "האור כי טוב" מתגלה ומגיע לשיא ב"סיהרא באשלמותא" בחדש, ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב". בכל אופן, 119 עולה ז"פ טוב, אבל בתורה זו מלה בת 3 אותיות שאפשר לקרוא ישר והפוך – טעם ו-

³ מפרק זה יצאה גם נקודה מעובדת – "מיעוט ושמחה".

שפלות-שמחה נשאלת השאלה מה קודם בעבודת ה' – שפלות ומתוכה שמחה או שמחה ומתוכה שפלות?

משפלות קיומית לשמחה ברחמי ה'; משמחה

טבעית לשפלות לא-מגיע-לי-כלום

מהשם "מאמר השפלות והשמחה" מובן שהיסוד הוא השפלות. שפלות היא להבין ולהרגיש את הריחוק התהומי שלי מהקב"ה, כמו שרבי אהרן הגדול אמר שאין רשע בישראל יותר ממני, אין מישהו יותר גרוע ממני, אני בטוח במאה אחוז. זו מחשבה משמחת! אלא מה? אם יש כזה דבר שאין מישהו רחוק מה' כמוני ואף על פי כן ה' מרחם עלי – כמו שכתוב בפב"ה שאני מרגיש את רחמי אין-סוף של הקב"ה, בהם אני שמח. איני שמח בעצמי, אלא "שמחו צדיקים בהוי"'. אם אני מתחיל משפלות עצמי היא מביאה אותי לשמחה בה' שאף על פי כן ולמרות הכל הוא נמצא אתי, עמי, אצלי, מרחם עלי רחמים אין סוף.

אם אני מתחיל מהשמחה שלי – איזו שמחה זו? מסבירים כעת את השפלות והשמחה, יסוד עבודת ה', בשני הכיוונים. המדה שאני מתחיל בה היא אצלי. שוב, אם אני מתחיל מהשפלות שלי – אם היא אמתית אינה עצבות או יאוש אלא פשוט שפלות – היא אמורה להביא אותי לשמחה בה', להכיר את רחמיו ולשמחו בו.

אבל אם אני מתחיל מהשמחה שלי זו שמחה על דרך שכתוב בפרקי אבות "איזהו עשיר? השמח בחלקו", שבכל מצב אני שמח. לא שבכל מצב אני בשפלות, אלא בכל מצב אני שמח. יש אחד שנולד בטבע טוב. אחד שנולד בטבע טוב בנתון שלו, בטבעו, הוא שמח – לא משנה אם יש לו פת לחם לאכול או אין לו פת לחם לאכול, הוא תמיד מבסוט. לא כי הוא בשפלות אלא 'ככה זה'. הלואי על כולנו ככה, שבכל מצב אני שמח – מה, להיות עצוב? מה זה יעזור? אין לך פת לאכול, בא יצר הרע ואומר – תסתכל על השכן שלך, יש לו כל טוב

בשמחה". צריך להתבונן מהי השמחה שפועלת את המיעוט בנפש. נקדים עוד דבר קשור: בכל חדש יש כח פנימי – כמו שיש חוש לכל חדש יש כח פנימי לכל חדש. פנימיות השמיעה של חדש אב היא דווקא שפלות – פנימיות המלכות. איך הולך? הפנימיות של ניסן היא אמונה, אחר כך שמחה, תמימות, יראה. החוש של תמוז הוא ראייה והכח הפנימי יראה. אז מגיעים לחדש מנחם אב, חורבן הבית ושאר המאורעות שאירעו בו – והתיקון שלו הוא דווקא שפלות, פנימיות המלכות. על פי פשט, נקודת השפל של כל השנה היא תשעה באב. הנקודה הזו של שפל בנפש היא גם כדי להגיע לנקודת השפל החיובית, השפלות, "השפל באמת", ומתוך נקודה זו מתרוממים עד אין סוף.

יש מאמר השפלות והשמחה של רבי אייזיק מהומיל. גם משם הבאנו ב"פרק בעבודת ה'" שמי שמרגיש את השפלות שלו הוא שמח. הא בהא תליא, השאלה במה מתחילים. ידועה שאלת רבי זושא ורבי אלימלך, האם מתחילים להתבונן בשפלות האדם או ברוממות א-ל. כל אחד סבר אחרת – והמגיד אמר להם שבזמנים כתקנם מתחילים משפלות האדם ומשם לרוממות א-ל אבל היום מתחילים מרוממות א-ל. אותה שאלה נשאלת לענינו, האם מתחילים משפלות שמביאה לשמחה או הפוך? כל אחד הוא חידוש בפני עצמו.

אם מתבוננים, באמת שפלות האדם ורוממות א-ל הם אותו דבר, שני קצוות של אותו קו-ממד, ככל שאני מרגיש את עצמי בשפלות כך אני מרגיש את ה' יותר למעלה ולהיפך. אבל כשאני אומר שפלות שלי מול שמחה שלי יש יותר סתירה – אלה פשוט שתי מדות הפוכות אצלי. שוב, נתבונן בניגוד בין שפלות האדם ורוממות א-ל – פשיטא שהא בהא תליא. אבל לומר שהשפלות והשמחה תלויות זו בזו זהו חידוש מאד גדול. מאמר של רבי אייזיק, החידוש של החסידות. בכל אופן, גם ביחס

תצעק, תרביץ למישהו! למה שאכעס? למה שארביץ? לא מגיע לי כלום! זו השמחה שבאה מתוך השפלות בנפש.

השמחה הטבעית גם בזמן החורבן

נתבונן בימים אלה, תשעת הימים הראשונים של חדרש אב, ימים של "טוביה גניז בגווייה", ימים של עיבור, לשון עברה וכעס. איך אפשר להיות שמח בימים אלה, ימים של אבלות וחורבן הבית, איזה שמחה יש? אמרנו שמי ששמח בטבע שמח בכל מצב, לא משנה מה קורה איתו, התם של רבי נחמן. מה זה משנה? חורבן הבית או לא חורבן הבית, משנה משהו? כן גלות או לא גלות, משנה משהו?

כתוב שכל מי שמתאבל על ירושלים בימים האלה זוכה ורואה בשמחתה של ירושלים וההיפך, אז איך אפשר לקבל הכל בשמחה ובשוויון נפש, שיש חורבן ויש גלות? גם אותו טיפוס ששמח, איך שלא יהיה, אם ישאלו אותו למה הוא שמח בימים אלה הוא יגיד שהוא שמח שהוא חי. או שחושב על ה' שמחיה אותו או שלא, אבל הוא נושם וכל זמן שנושם וחי הוא שמח, בטבעיות. איך אפשר לשמוח בתשעת הימים? [למרות שלא חושב על ה' אפשר לשמוח?] יהודי שמח בטבע, זה אידישע נאטור.

השמחה של תשעת הימים היא שהקב"ה שפך את חמתו על העצים ועל האבנים ואנחנו חיים וקיימים. ממילא, בטוח שהוא לקח הכל בחשבון ושהוא עתיד לגאול אותנו. אנחנו סומכים עליו, "המאמין לא יחיש" – מאמינים ומקוים שיבוא מלך המשיח בכל יום ובכל רגע, אבל "המאמין לא יחיש". כלומר, השמחה היא על שה' שפך את חמתו על העצים ועל האבנים, אנחנו יושבים כאן ושותים לחיים. [השלב הראשון של פרוייקט פינז-בינוי.] זה "סותר על מנת לבנות", "עלה אריה במזל אריה וכו' על מנת שיעלה אריה וכו'".

סלה, ולך אין פת לחם, אז איך תהיה שמח? יש כמה סיפורים כאלה שמלך גוי בא לראות יהודי שמח אף שאין לו כל – לא האמין שיתכן שמישהו שמח כשאין לו כלום. בפרט, כשיש יצר הרע של קנאה שאומר לך לקנא במישהו אחר שיש לו כל טוב.

זו שמחה פשוטה, איך היא מביאה לשפלות? כשבא היצר הרע – שהוא השכל האנושי – ושואל: איך אתה שמח? אתה במצב ביש! אותו אחד שהוא טיפוס שמח חושב על הקושיא של השכל – השכל מקשה, מה פתאום אני שמח? כשהוא עושה חושבים הוא פתאום חושב שכנראה לא מגיע לי כלום. הוא לא היה חושב על זה אף פעם אם לא היה מיישהו בא ומקשה איך אתה יכול להיות שמח כל כך? אני באמת שמח, אבל אין לי כלום, אז כנראה לא מגיע לי כלום. "לא מגיע לי כלום" זו כבר שפלות. זו דוגמה להתחלה משמחה ממנה מגיעים לשפלות.

יש אחד, כמו שאמרנו קודם, שמתחיל משפלות ומגיע לשמחה, ויש אחד שמתחיל משמחה ומגיע לשפלות. שתי השמחות שונות ושתי השפלויות שונות – השמחה הראשונה היתה בה' והשניה היא שמחה בטבע, איך שלא יהיה הוא שמח, כך ראוי שיהיה, כמו התם בחכם והתם של רבי נחמן, ששמח בטבעו בלי שום מחשבה. התם לא עשה שום עבודה. אפשר לומר שהיות שהוא תם באמת, ספירת הוד, אז "אמא [שמחה] עד הוד אתפשטת" ולכן הוא תמיד בשמחה. נמצא שהשמחה לגמרי אחרת, השמחה שבאה מהשפלות היא שמחה בה' וברחמיו האין סופיים אף שאני בשפל המדרגה, והשמחה השניה היא מדה בטבע, המדה הכי טובה. גם השפלות לגמרי אחרת – השפלות הראשונה היא שאני בשפל המדרגה, שאין אחד יותר גרוע ממני, יותר רשע ויותר רחוק מה' ממני. השפלות השניה היא אחרת, חויה שלא מגיע לי כלום – מה פתאום שגיע לי משהו?! זו התשובה לשאלה איך אתה שמח? תבכה,

הסתכלות בלב, "הסכת ושמע" היינו הארה מחדש תמוז, חוש הראיה, בחדש אב, חוש השמיעה, שבט ראובן בשבט שמעון (שנמנה בסמוך לאחיו הבכור בדגל מחנה ראובן). שוב, החוש של אב הוא שמיעה, השבט הוא שמעון, לשון שמיעה, והצירוף הוא "הסכת ושמע ישראל היום". משהו מיוחד מאד, שהחוש של החדש נזכר בפירוש בצירוף שם הוי' שמהווה את החדש. "הסכת ושמע ישראל היום" שוה 1503, "תתן אמת ליעקב", אמת ר"ת "אזן מלין תבחן" (כאשר האוס"ת של "אזן מלין תבחן" = אור – אור אמת, "שלה אורך ואמתך המה ינחוני". "אזן מלין תבחן" = 648, הרבוע הכפול של חי כאשר הערך הממוצע של כל תבה = ריו, גבורה-יראה-אריה, המזל של חדש אב. והוא עולה יהודה שמעון בנימן, שלשת שבטי האש הקשורים יחד כמו שיתבאר – "אזן [שומעת]" כנגד שמעון, "מלין [דבור]" כנגד יהודה ו"תבחן [בחינה שכלית בדת]" כנגד בנימן, ודוק), היינו האזן הקשבת ל"הסכת ושמע ישראל היום". זו האמת שנותנים ליעקב (במספר סדורי "הסכת ושמע ישראל היום" עולה אין סוף, אור, האור הנ"ל של "אזן מלין תבחן", הארת ה"הסכת" ב"ושמע" – קשור לסוד האש השייך לחדש אב, "באור אש", כדלקמן).

שוב, מה פירוש "הסכת"? יש מי שאומר שלשון הסתכלות, שרש סכל הקרוב לשרש סכה (אותיות ה-ל מתחלפות באח"ס בט"ע, בפרצוף החמישי, ה"ל"ק, פרצוף ההוד, כנגד החדש החמישי, חדש אב), אבל הסתכלות בלב – "בינה לבא", "הנותן לשכוי בינה". יש שני פירושים ל"שכוי" – יש מפרשים תרנגול, אבל רוב המפרשים אומרים ש"שכוי" הוא הלב, אשר רואה ב"עין השכל שבלב". בעצם הראיה של הלב היא יסכה, שרה אמנו, שבכללות שייכת לבינה, אבל זו הראיה שבשמיעה, "חכם בבינה" (כנ"ל), "וכל העם ראים את הקלות", וראים את הנשמע.

כל זה רק להכנס לענין של מעט, "ממעטין בשמחה", החדש הזה, ושהיארציית של אהרן הכהן היום הוא יום ה-מעט, שהוא גם יום ה-טעם – "טוב טעם ודעת למדני" דווקא בימים אלה (השבירה התחילה מספירת הדעת וכך התיקון צריך להתחיל מ"טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי", גם אמונה היא כפולה של טוב: אמונה = ו צירופי טוב) – ז"פ טוב.

ג. דרשות "הסכת ושמע ישראל" (סיום)

מסכת ברכות)

"הסכת" – הראיה שבשמיעה

הזכרנו את הצירוף של החדש, הצירוף החמישי לפי סדר הצירופים – ה-ו-י-ה. כמו שכתוב בסידורים עם כוונות בשם האריז"ל הצירוף יוצא מהפסוק בהמשך משנה תורה "הסכת ושמע ישראל היום". הפסוק אומר שמשה והכהנים הליים פונים לעם ישראל – "וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל – ואומרים: "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם להוי' אלהיך. ושמעת בקול הוי' אלהיך ועשית את מצותו ואת חקיו אשר אנכי מצוך היום". חידוש, שמשה והכהנים והלויים כולם יחד מדברים אל בני ישראל, ואומרים לבני ישראל "הסכת".

אומר האבן עזרא על המלה "הסכת" ש"אין ריע לו", ולכן אי אפשר לדעת את משמעותה אלא רק לפי ההקשר. התרגום הוא "אצית", לשון ציות, כלומר להקשיב ולשים לב. יש מפרשים על פי פשט, כמו הספורנו ועוד, ש"הסכת" היינו הסתכלות בלב. שרש סכה הוא לשון ראה, כמו שרה אמנו שנקראת יסכה על שם שסוכה ברוח הקדש, בראיה של אמא (בחינת "חכם בבינה"). משהו מיוחד בפסוק ממנו יוצא צירוף אב הוא שהחוש של החדש – חוש השמיעה – מופיע בפירוש, "הסכת ושמע". לפי הפירוש ש"הסכת" הוא לשון

זכרון הברית יום-יום

מה אומר הפסוק "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם להוי' אלהיך"? מסביר רש"י – בעל ההילולא שהיתה השבוע – "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית". יש כמה פעמים שכתוב שצריך לראות כל יום דברי תורה כחדשים, אבל כאן יש משהו מיוחד. אין עוד "הסכת" בתורה, וזו מלה נדירה בכל התנ"ך. הצירוף "הסכת ושמע" הוא דווקא כאן, והוא לא רק לגבי עצם דברי התורה, שלא צריך שיהיו כדיוטגמא ישנה, אלא שכאן רש"י מסביר שצריך לצייר בלב שהיום אני בא בברית עם ה' – זהו התיקון של חדש אב.

הזכרון הוא כמו שחתן וכלה יציירו את יום החופה שלהם – לכן עושים וידאו וצילומים וכו', כדי להקל עליהם. זו ירידת הדורות, פעם היה אפשר לזכור בלי וידאו ותמונות. שוב, הוידאו והתמונות מהחתונה הם כדי לציין ולזכור את הברית, לצייר בלב שהיום באתי בברית. זה פירוש הפסוק "הסכת ושמע ישראל". בפסוק הבא ה"ושמעתי" הוא כבר ביחס למצוות ולחוקים – קודם כתוב "ושמעתי בקול הוי' אלהיך" והמשך הפסוק מדבר כבר על המצוות עצמן. אך הפסוק הראשון, "הסכת ושמע", מתייחס לעצם הברית שכרתי עם ה' ואני ממשיך בכל יום לכרות ברית עם ה' יתברך (באזן קשבת אליו יתברך, בהכרה ש"אזנים כרית לי" להיות "אזן מלין תבחין", "הסכת ושמע"), להתחתן עם ה' – אני הכלה (בחינת "חותם שוקע", שפלות, כרית און להיות כלי הראוי לקבל, היינו כריתת ברית) וה' הוא החתן (המתחיד אתי בסוד "אזנים כרית לי", לעשות אותי כלי הראוי להרות מאורו יתברך ולהוליד ירבו מעשים טובים בעולם. נמצא ששני הפסוקים, "הסכת ושמע... ושמעתי..." הם על דרך ביאת מצוה לעשותה כלי וביאה שניה על מנת להוליד, והיינו ענין קדימת קבלת עול מלכות שמים לקבלת מצות, ודוק. בשרש כרה, הקרוב לשרש כרת, יש גם לשון מכר, מקח

וממכר, לשון קנין – החתן לוקח וקונה את הכלה להיות מיוחדת לו והכלה מוכרת ומקנה את עצמה לחתן להיות מיוחדת לו. וכן כרה לשון סעודה, "בתחלה להכרותו [בארוחה קטנה] ולבסוף להברותו [בארוחה גדולה, רד"ק בשם אביו]", היינו רמז לסוד הזיווג, להכרותה, לכרות אתה ברית ולעשות אותה כלי בביאת מצוה, ולהברותה, שתהרה ותלד בריה חדשה ממך, בביאה שניה).

אפשר להבין טוב-טוב למה קשור לחדש אב, עם חורבן הבית שיבנה במהרה בימינו ולידת מלך המשיח בעיצומו של יום החורבן. אהרן הכהן הסתלק בתחלת החדש. ידוע מה שדורשים כל שנה ש-אהרן לשון הריון, מתחיל מר"ח ולוקח תשעה ימים כנגד תשעה ירחי לידה והלידה היא בתשעה באב.

כרם ביבנה

השארתי את הגמרא פתוחה במסכת ברכות, הסיום, כי בעמוד שלפני כן – סג, ב – הוא המקום היחיד בש"ס בבלי וירושלמי בו דורשים את הפסוק "הסכת ושמע ישראל". בהשגחה נפלאה עשו פה סיום על מסכת ברכות, בראש חדש מנחם אב, כהוראת הרבי לעשות סיום בתשעת הימים, והסיום נפל בדיוק על הפסוק ממנו יוצא הצירוף של חדש מנחם אב.

תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו

אחרי חורבן בית שני, כשרבן יוחנן בן זכאי בקש את יבנה וחכמיה, הישיבה היתה ביבנה – מזכיר לנו "יבנה בית המקדש במהרה בימינו" – וקוראים לישיבה הזו כרם (מהשער כר כנ"ל בענין כרה וכתר). למה קוראים לה כרם ביבנה? רש"י אומר: "על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם זה הנטוע שורות שורות" – כמו שנטעים כרם שורות של גפנים כך ישבו בישיבה, לכן קראו לישיבה כרם (ובפנימיות,

עוד רמז שהוא מביא, ש-כרם עולה י"פ הוי', ב"פ עין. באריז"ל שני עיני הנוקבא הם תמוז ואב. בחושים הם ראייה ושמיעה, אבל בתיקוני גלגלתא של הנוקבא הם תרין עינין. החורבן היה בעין שמאל של הנוקבא. מה פירוש? עין שמאל של כנסת ישראל – עין שמאל היא בשביל בקורת. ה' ברא את עין ימין כדי להסתכל טוב על כל יהודי ואת עין שמאל כדי לבקר את עצמי. החורבן היה כאשר הסתכלו על הזולת בעין שמאל, בקרו אותו, מה שמוביל לשנאת חנם שהיא סבת החורבן. עין עולה ה"פ הוי', ה חסדים או ה גבורות שבכל עטרא שבדעת.

מי נכנס לכרם ביבנה? ארבעה חכמים – רבי יהודה, רבי יוסי, רבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי. הם בסוד ד' אמות של הלכה. "משחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה", כנגד י-ה-ו-ה. מכח ההתאספות אחרי החורבן ב-ד' אמות של הלכה, בכח ד' החכמים שנכנסו לכרם ביבנה, זוכים גם להחזיר עטרה ליושנה, שיהיה "יבנה" – "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו" מתוך הכרם ביבנה.

דרשה בכבוד אכסניא – כח רבי יהודה "ראש

המדברים בכל מקום"

ארבעה חכמים נכנסו לכרם ביבנה ופתחו בכבוד אכסניא. היו ביבנה יהודים טובים, כל תלמידי החכמים היו אורחים שם והיו הרבה בתים חמים שהכניסו אותם הביתה, האכילו והשקו אותם – היתה להם אכסניא וצריך לדרוש בכבוד אכסניא. כך דרשו בכבוד אכסניא, בכבודה של תורה – לכבוד האכסניא של יבנה.

מה מדגיש לנו כבוד אכסניא כאן? אחרי החורבן אנחנו נעים ונדים, עם נודד, וכל הקיום שלנו הוא רק אכסניא. איפה שלא נהיה בגלות – גם כשגולים מירושלים ליבנה – הכל אכסניא. כעת מובן למה הראשון שפתח הוא

יבנה אותיות בינה, מקום היין – וואי זה מקום בינה" היינו הכרם. לפני החורבן הסנהדרין ישב במקום החכמה, "כי מציון תצא תורה", "אורייתא מחכמה נפקת", בחינת "שמן למאור", אך לאחר החורבן הסנהדרין גלה ליבנה-בינה, שיחסית לחכמה היא מקום "חשך ולא אור", על דרך תלמוד בבלי, "במחשבים הושיבני וגו'". דווקא שם זקוקים ליין, "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש", ושם, בזכות לימוד התורה, זוכים ליין "המשמח אלהים ואנשים".

שוב, לבית המדרש שלאחר החורבן, נחמא פורתא, קוראים כרם. הבן איש חי מפרש¹ שבכרם יש ענבים ויין – מהכרם לוקחים ענבים לאכילה ויין לשתיה. העיקר הוא שתית היין, אבל יש גם ענבים לאכילה. דווקא עונה זו היא עונה של ענבים, כרם. הוא אומר שהענבים לאכילה הם חלק הנגלה של התורה והיין לשתיה – "נכנס יין יצא סוד" – הוא חלק הנסתר של התורה. אם כן, יש לנו לימוד גדול שכל ישיבה בישראל צריכה להקרא כרם, ובפרט ישיבה אחרי החורבן שמטרתה שיבנה בית המקדש, להחזיר עטרה ליושנה – היא כרם עם ענבים לאכילה ויין לשתיה.

¹ וזה לשונו:

שם כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה. נראה לי בס"ד הא דקרו לבהמ"ד בשם כרם, כי עסק התורה עושה תיקון ביצירה שהוא בחינת שם הוי"ה, ועשר פעמים הוי"ה עולה כרם, מה שאין כן המצות עושים תיקון בעשיה. אי נמי נ"ל כרם נקרא על נטיעה של גפנים, ובענבים יש אכילה ויש שתיה, כן בעסק התורה לימוד הגרסה ידמה לאכילה, ולימוד הסברה והעיון שיוצא מן הגרסה ידמה לשתיה, כי היין יוצא מן הענבים, ועל לימוד זה נאמר ומשלי מ' ה' ושתו ביון מסכתי, ומה שנקראת שם העיר יבנה נראה לי בס"ד זכותה לשם זה שהוא אותיות בינה, שהיה בה קיבוץ חכמים יודעי בינה במשך כמה דורות, גם יבנה לשון בנין שהחכמים נקראין בנאין.

בני יהודה נחלת בני שמעון", שמעון מובלע בתוך יהודה. פלאי פלאים, אין כזה דבר בשאר השבטים. אנו יודעים ש"שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם... אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", חשבתי ששמעון ולוי הם האחים החברים, אבל בסוף רואים שיהודה ושמעון הם האחים החברים. יהודה מבקש דווקא משמעון להצטרף אליו להלחם אתו בכיבוש הארץ, ואכן נחלת שמעון בתוך יהודה – נחלת חדש אב בתוך ניסן, חדש האביב. מובא באורח חיים רמז אתב"ש, שהיום הראשון של פסח חל ביום תשעה באב – קשר עצמי בין ניסן לאב.

יהודה הוא שבט המלכות, אבל דווקא **שמעון-יהודה יחד עולים מלכות. יהודה עולה ל** כי המלכות נקנית ב-ל מעלות, אבל כדי שיוזכה למלכות בשלמות הוא צריך לצרף אליו את אחיו שמעון. בסדר השבטים הם **דב** – השבט ה-ד והשבט ה-ב. יהודה הוא הרביעי בין השבטים ושמעון הוא השני בין השבטים. דווקא הרביעי צריך לצרף את השרש שלו – ד הוא ב ברבוע, לא יכול להיות רבוע בלי שרש והשרש של הרביעי הוא השני. כלומר, השרש של יהודה הוא שמעון, לכן הוא צריך לצרף אותו יחד. שמעון ולוי הולכים יחד כי הם סמוכים, השני והשלישי, אבל הסוד הוא דווקא ה-דב, שה-ד כדי להיות מלך צריך את ה-ב, יהודה צריך את שמעון יחד אתו.

שוב, פלאי פלאים, שבגלגול שלהם רבי יהודה ורבי שמעון הם ממש "זה לעמת זה", יהודה שעילה יתעלה ושמעון שגינה יהרג. רואים שבשרש צריכים את שניהם יחד (לרשת את הארץ, לתקן את המדינה).

להחזיק טובה לאכסניא גם בגלות

נחזור ליהודה, איך הוא יכול לשבח את הרומאים? כאן הוא דורש בכבוד אכסניא. אחרי החורבן אנחנו בדרך, לא בבית – הבית שלנו הוא בית המקדש והוא נחרב. כל הזמן אנחנו באכסניא, זקוקים לרחמי בעל האכסניא, שירחם

רבי יהודה "ראש המדברים בכל מקום". כתוב במסכת שבת שהוא זכה לכינוי "ראש המדברים בכל מקום" – "יהודה שעילה יתעלה" (כמו שמביא רב נסים גאון בפירושו בסוגיה כאן). רבי שמעון שגינה – יהרג. רבי יהודה עילה – שיבח את הרומאים – ולכן הרומאים מינו אותו להיות "ראש המדברים בכל מקום" אצל היהודים, נתנו לו תפקיד, עשו אותו רב ראשי מטעם, כמו שדברנו הרבה פעמים. הרב ראשי מטעם, רבי יהודה, שהוא ראש המדברים בכל מקום, הוא – פלאי פלאים – בקדושה, זה בסדר. [למה להגיד מטעם?] כי הוא מטעם, היום יום ה-טעם של השנה. הרומאים הכירו במעלה המיוחדת שלו, "כיון שעילה יתעלה", רבי יהודה בר עילאי – גם אביו על שם עילוי – והיות שהוא שיבח את הרשעים האלה, הרומאים, העם שהחריב את בית המקדש בתשעה באב, הוא יתעלה.

חיבור יהודה (רבי יהודה המשבח) ושמעון

(רשב"י המגנה)

היתכן?! עם מי אנחנו מזדהים, עם רבי שמעון שגינה אותם או עם רבי יהודה שעילה אותם? אנחנו הרי קנאים, מזוהים עם רבי שמעון, שבזכות "האי חיבורא דילך יפקון ביה מן גלותא ברחמים". אז יש לנו משהו בלב עם רבי יהודה, ח"ו, מה, אתה משתף פעולה?! כמו שנראה, חדש אב וחדש האביב הולכים יחד. חדש האביב הוא יהודה והחוש שלו הוא חוש הדבור. כמו שיהודה הוא חוש הדבור ככה רבי יהודה הוא ראש המדברים בכל מקום. שמעון, חדש אב, מצטרף דווקא ליהודה.

בתחלת ספר שופטים כתוב ששאלו באורים ובתומים מי יעלה ראשון לכבוש את הארץ אחרי מות יהושע, ה' ענה "יהודה יעלה" ואז "ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלי אתי בגורלי", עלה עמי יחד, נלחם יחד. כמו שרש"י הקדוש, בעל היארצייט של כ"ט תמוז, ערב ר"ח אב, מביא על "שמע הוי' קול יהודה" – ששמעון מוזכר בברכת יהודה כי גם נחל עמו, "מחבל

אמר רבי תנחום בריה דרבי חייה איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שהרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם [ליהודי יש הרגש כזה שאם פעם אחת הוא פספס לקרוא ק"ש בזמנה כאילו אף פעם לא קרא. מדגיש דווקא שערב אחד לא קרא – ערב, חשך, אותיות שכת, ששוכחים בגלל חשכת הגלות לקרוא קריאת שמע, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" – ומרגיש כאילו אף פעם לא קרא, כי התכלית היא לייחד את ה' פעמיים בכל יום תמיד, ערב ובקר, קודם ערב, קדימה גם במעלה.]

[כעת דורש את המלה הסכת, שהיא העיקר – המלה המיוחדת שאין לה רע בכל התנ"ך. חז"ל דורשים "הסכת" כמו "חשמל" וכמו "חדרך" ועוד מלים, שמחלקים את המלה לשתי הברות כאילו היא חבור של שני ענינים. ההצדקה לדורש היא כי אין למלה רע. כאן הוא דורש "הס" כמו 'עש', כפירוש רש"י – "דריש 'הס' כמו 'עשו'". האור החיים הקדוש בספרו חפץ ה' על הש"ס מסביר שפשיטא שחז"ל דורשים חילופי אותיות לפי מוצאות הפה – ה ב-ע ו-ס ב-ש:] הסכת עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה [צריך ללמוד תורה בחבורות, בכרם ביבנה, ד חכמים כנגד ד אמות של הלכה כנ"ל. אומר הבן איש חי ש"חבורה" היינו חבר ל-וה – ו סדרי משנה ו-ה חומשי תורה. כלומר, צריך ללמוד בחבורה גם תורה שבכתב, ה חומשי תורה, וגם תורה שבעל פה, ו סדרי משנה. כמה שוה חבורה? הלימוד הראשון של "הסכת" הוא שצריך ללמוד תורה בחבורה, 221, אחד-אהבה פעמים טוב (המתחלף באחד באטב"ח). כשזוכים ללמוד תורה בחבורה, תורה ועוד חבורה – כל אחד כפולת 13 – עולה ארץ ישראל, לב פעמים הוי'. כתוב שלימוד תורה בחבורה הוא סגולה כנגד מכה וחבורה – חורבן בית המקדש הוא גם חבורה. חורבן הבית הוא חבורה והתיקון, "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", הוא

עלינו ויתן לנו. אפילו במצרים כתוב בחז"ל שה' לא תעב את מצרים כמו שתעב אחרים כי היו לנו אכסניא בעת צרה, בגלות. גם המצרים, עם כל עבודת הפרך וכל הגזרות שגזרו עלינו, צריך להחזיק להם טובה שהיו לנו אכסניא. גם הרומאים, גם תרבות רומי, התרבות המערבית היום, שבעוכרינו ממש, ההיפך, כפירה, גלות, כל מרעין בישין – היא אכסניא. סיום מסכת ברכות, שכללות ענינה הוא שצריכים תמיד לברך את ה', הוא שצריך להחזיק טובה לאכסניא, לדורש בכבוד אכסניא. רק מה? כאשר דורשים בכבוד אכסניא דורשים גם בכבוד התורה. הדורש לכבוד התורה הוא כבוד אכסניא.

מי מכיר בכבוד אכסניא? רבי יהודה, מכיר טובה. רבי שמעון הוא כפוי טובה פשוט, לא מכיר בכבוד אכסניא, לא מדובשך ולא מעוקצך. בכל אופן, זהו לימוד זכות גדול על רבי יהודה, ראש המדברים בכל מקום. כמו שאמרנו, כדי שתהיה מלכות צריך בשרש את שניהם, יהודה ושמעון, שני האחים, שלחמו יחד ונחלו יחד.

"הסכת" – "עשו כתות כתות לעסוק בתורה"

יש כאן דרוש של רבי יהודה, ואחר כך עוד אחת:

ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש [את הפסוק שלנו, הצירוף של מנחם-אב:] הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה [אחרי ארבעים שנה במדבר. אז למה כתוב 'היום הזה נהיית לעם'?] אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני [כאן רואים את החידוש של רש"י, שמדגיש לא רק את הפשט כאן בגמרא – שכל יום צריך להרגיש את חידוש התורה – אלא העיקר הוא "נהיית לעם", להרגיש שבאת בברית, כמו שהרבי מדייק את חידושי רש"י גם ביחס לחז"ל.]

כתות של אדמו"ר הזקן. שהראשונה היא להיות בקי בכל הש"ס והפוסקים, הכתה השניה גם בכל ספרי הקבלה והכתה השלישית גם בכל ספרי המחקר. אז אדמו"ר הזקן הוא האצילות, כמו שהסברנו בזמן האחרון שהש"ס ופוסקים בעשיה, ספרי הקבלה ביצירה, ספרי החקירה בכריאה ומי שמלמד אותם הוא בעולם האצילות, לקיים את הווארט של רבו המגיד "אצילות איז אויך דא" – בכל אחד מהעולמות האלה האצילות נמצאת.

נשמת ר"י בר עילאי – משרש מתנת אדם

הראשון לקין

נחזור רגע לרבי יהודה, ראש המדברים בכל מקום: מביא הבן איש חי¹⁷ מהאריז"ל בשער

¹⁷ וזה לשונו:

שם פתח רבי יהודה ראש המדברים. הנה הטעם שנקרא כך מפורש בנמרא דשבת, אך אנה עבדא פרשתי בס"ד טעם הגון, כי מן השמים גלגלו השבחה הזוה עליו שנקרא בכך ע"פ מ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער הגלגולים דף ל"ה, דרבי יהודה בן אלעאי היה מבחינה הב' של קין שהיא החלק שהוריש אדה"ר לקין ממנו, שיש בבחינה זו הב' המשכת כל העולמות שהוא מנפש דעשיה עד הנפש דאצילות והיא בכלל, וכל מי שנשמתו מזו הבחינה הב' מעלתו גדולה, שיש בה כח ויכולת לתקן העולם בפעם הראשונה שתבא לעולם מנפש דעשיה עד נפש דאצילות, ויוכה לקחת על ידי מעשיו נפש דאצילות, וכל מקום שתמצא בחינת שם מלאך מכונה לאיזה צדיק אינו אלא משרש הזה, ולכן אמרו רבותינו ז"ל על רבי יהודה בר אלעאי שכל ערב שבת היה רוחץ פניו ידיו ורגליו ומקבל שבת והיה דומה למלאך ה' צבאות עד כאן דבריו. עיין שם, וידוע כי הנפש בכל מקום היא בחינת דיבור, ועל כן רבי יהודה ב"א שזכה לבחינה זו הב', שע"כ יכול לתקן מנפש דעשיה עד נפש דאצילות שכולם

בלימוד תורה בחבורה. (שאלה: כמה היא חבורה? מנין?) החל מהחבורה הזאת של ארבעת החכמים עם האכסניא שלהם, שדרשו בכבוד התורה.]

כדרכי יוסי ברבי חנינא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב חרב (על) [ואל] הבדים ונאלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה [מה התיקון? נחלת יהודה ושמועון, כמו שאמרנו הרגע. חרב הוא היפוך חבר, חבורה, החרב עושה מכה-חבורה והתיקון הוא לימוד בחבורה, אבל על מי שיושב ולומד לבד נאמר "חרב אל הבדים ונאלו", כמו שהרבי אמר לנו בהוסיפו 'שיתכן שאתה יוצא מן הכלל', נמצאים למדים שיש יוצאים מהכלל לענין זה. לא ידעתי בשעת מעשה שהרבי רצה שאלמד את סיום מסכת ברכות, כי כאן כתוב הפסוק שהוא אמר לי. מה יוצא מן הכלל? אחד שהוא עולה חדש שעולה לארץ ישראל ללמוד תורה, וסופו לשבת יחד עם חברים מקשיבים ולדבר דברי תורה בחבורה – זה התיקון שלו... בכל אופן, 'יתכן שאתה יוצא מן הכלל', ביחס לפסוק הזה של "חרב אל הבדים ונאלו". ולא עוד אלא שמטפשים [לפני כמה שבועות עשינו פרצוף של המטורפים. איפה היה הטפש? בהוד, "הודי נהפך". אותם אנשים שלא לומדים בחבורה לא רק ש"חבר", אלא שעוד מטפשים]. כתיב הכא ונאלו וכתיב התם אשר נואלנו [לשון טפשות]. ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר הטאנו [לשון חסרון. מגיעה להם גם חרב, גם מטפשים וגם חוטאים]. איבעית אימא מהכא נואלו שרי צוען.

כתות אדמו"ר הזקן כנגד העולמות

עד כאן פירוש אחד ל"הסכת" – עש-כת, "עשו כתות כתות". מי קיים את זה בהידור, ועשה אצלו בישיבה כתות-כתות? אדמו"ר הזקן, עשה שלש כתות – ודאי חשב על הגמרא הזו, שצריך לעשות כתות. בכל ישיבה יש בדרך כלל שלש כתות, רק שהלואי שנזכה לשלש

והדוגמה היא רבי יהודה בר עילאי. אומר הבן איש חי משהו מאד יפה, שלכן זכה לכינוי "ראש המדברים בכל מקום" – נפש היא המלכות, עולם הדבור, ובכל מקום, בכל עולם מעולמות אבי"ע, הוא ראש המדברים. ממש רמז יפהפה, בדיוק מתאים לביאור של האריז"ל. הוא "ראש המדברים", ראש המלכות, עולם הדבור, בכל עולם ועולם. דבר זה מתגלה, בא לידי ביטוי, דווקא בהגיעו לחרם ביבנה, והרמז: הערך הממוצע של ד תבות "ראש המדברים בכל מקום" הוא **כרם** ("פ הוי" כנ"ל) – בכל מקום, מכת הדבור שלו ("נפש חיה" שלו, דבור בחיות, "כי חיים הם למוצאייהם" למוצאייהם בפה"), הוא נוטע כרם, "כרם ביבנה", "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך".

לפי מה שהסברנו קודם, רבי יהודה הוא ראש המדברים בכל מקום כי הוא הכי מכיר בכבוד אכסניא. נשלים מה שאמרנו קודם: יש כבוד אכסניא של מצרים, שהיו לנו לאכסניא, ויש כבוד אכסניא של הרומאים, חורבן בית שני, והוא עדיין כבוד אכסניא – יהודה שעילה יתעלה. אבל מהו עיקר כבוד אכסניא שלנו היום? כנראה למדינה. צריך לדרוש [רק מי שהוא באמת בחינת רבי יהודה... יש הרבה היום שרוצים לחקות את רבי יהודה, "ראש המדברים בכל מקום"...] אך העיקר, עלינו לדעת שרבי יהודה צריך את רבי שמעון יחד, צריך שניהם יחד ואז יש מלכות. רבי יהודה הוא היכולת מתוך נקודת האמת שלו – כל אחד והאמת שלו – לדרוש בכבוד אכסניא. יש איזו אכסניא – לא אני, אכסניא (אותיות כסא אני, האכסניא הוא הכסא של האני, וד"ל) – רבי שמעון מגנה אותה ורבי יהודה משבח. צריך גם אחד שמגנה את האכסניא וגם אחד שמשבח, ושיעבדו ביחד – זו התחבולה, הנוסחה המנוצחת. לכן צריך ללמוד בחבורה, צריך שהחבורה תהיה אחד שידוע לגנות את האכסניא ואחד שידוע לשבח את האכסניא, אחד שנותן מכה וחבורה

הגלגולים – וכך נבין יותר לעומק את רבי יהודה לעומת רבי שמעון. האריז"ל אומר שיש נשמות משרש הבל, כמו משה רבינו שהוא ר"ת משה-שת-הבל, הנשמה העיקרית משרש הבל, ויש נשמות משרש קין. יש נשמות של ימין, הבל, ונשמות של שמאל, קין. אבל, בשרש קין, מסביר האריז"ל, יש שתי בחינות. יש נשמות שהן משרש קין עצמו ויש נשמות שהן ממה שאדם הראשון נתן לקין, בנו הבכור – מה שהוא הוריש לו. אומר האריז"ל – כך מביא הבן איש חי – שהדוגמה העיקרית למישהו משרש קין בבחינה השניה, מה שאדם הראשון נתן לקין, הוא רבי יהודה בר עילאי (ומוסיף האריז"ל שמי שהוא מבחינה זו נקרא "מלאך", כמו שאמרו חז"ל על רבי יהודה בר עילאי שבקבלת שבת היה דומה למלאך ה' צבאות. ידוע דברי הבעל שם טוב על מאמר חז"ל "מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו", מלאך אותיות כאלם, שחש עד שמל ואז מל כו'. נמצא לפי האריז"ל שיש לחפש רב דווקא מבחינה זו הבל של שרש קין!). זה סוד שרש נשמת רבי יהודה בר עילאי, ראש המדברים בכל מקום.

מסביר שם האריז"ל בעומק שמי שזכה בנשמה דקין מהבחינה השניה, מה שאדם הראשון נתן לקין, הוא מלכתחילה בגלגול העכשוי שלו – כך הוא נולד – זוכה לנפש דעשיה, נפש דיצירה, נפש דבריאה וגם נפש דאצילות. זו דרגה מיוחדת מאד, זוכה לדרגת הנפש של כל העולמות בגלגול אחד – לא צריך להתגלגל עוד לשם כך. לא מקבל הכל כשנולד, אבל זוכה להכל באותם חיים – לא צריך להתגלגל – כי הוא משרש קין כפי מה שאדם הראשון נתן לחלק קין. עד כאן מהאריז"ל,

הם בחינת דיבור, לכך נקרא ראש המדברים בכל מקום, ראש המדברים דייקא, בכל מקום דייקא.

"הס", כמו "הס כל בשר", "ויהי כלב", לשון שתיקה:

דבר אחר הסכת ושמע ישראל הם ואחר כך כתת כדרכא דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהנה [כשאדם לומד תורה הוא צריך לשתוק ורק להקשיב, כמו שכתוב על חכמה, שהיא מה שאדם למד מרבנו. "הס", שאתה מקשיב לרב, מקשיב למה שאתה קורא בספר, ואחרי הרבה לימוד "כתת", אז יתחיל להקשות. קודם "אזן מלין", יחוד שמעון ויהודה, ואחר כך "תבחן" במזל קשת של בנימן, וד"ל.] רש"י:

"הס ואחר כך כתת". שתוק, כמו ויהי כלב (במדבר י"ג), שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא שגורה בפין ואף על פי שאינה מיושבת לך [דבר ראשון צריך שיהיה שגור בפין, אפילו שאינך מבין אותו מאה אחוז, לא מתיישבת אצלך לגמרי. זו עבודה. יש אנשים שאם איני מבין או שאני מתייבש או שאיני מתקדם הלאה. שתי בעיות של תלמידים. יש אחד שלומד כמה פעמים ולא מבין אז הוא מתייבש, סוגר את הספר. זהו יסוד בחינוך, להשכיל לנפש כל תלמיד ותלמיד באשר הוא. יש אחד שאומר שאיני יכול להתקדם הלאה עד שלא אבין – אז חייב לחזור עוד פעם ועוד פעם ואיני מבין, לא עוזר. איך צריך ללמוד תורה? לא ככה ולא ככה. צריך לחזור, כל הזמן רק להקשיב – בפנים לשתוק ולהקשיב – עד שהשמועה תהא שגורה בפין, אף על פי שאינה מתיישבת לך. לא מבין עד הסוף? לא נורא, לא צריך עכשיו.], ואחר כך כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות, ותרץ תרוצין עד שתתישב לך [אחרי ה"הס" אז "כתת", אחרי שהגירסא יושבת טוב אצלך תתחיל להקשות קושיות שאינך מבין ותתחיל לתרץ תירוצים, עד שבסוף יתישב, אם אתה מקיים את הסדר הזה – "יש סדר למשנה". חש-מל-מל, וגם מזכיר מה שכתוב במקום אחר "למיגרס איניש והדר למיסבר". כמו שצריך קודם למיגרס ואחר כך למיסבר כתוב הס-כת,

לאכסניא ואחד שמתחבר עם האכסניא – הכל בשביל לצאת מהאכסניא... [אם הוא רב-מטעם יש לו משכורת ממשלתית]. את כל המשכורת שלו, מאה אחוז, הוא תורם לדרך חיים.

"כתתו עצמכם על דברי תורה"

עד כאן ראינו פירוש אחד ל"הסכת", עש-כת, עשו כתות כתות ללמוד תורה בחבורה. אחר כך יש עוד פירוש:

דבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כדאמר ריש לקיש דאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל.

כותב רש"י:

"כתתו עצמכם". ודרשי נמי הם כמו עשה, עשו עצמכם כתותם להצטער על דברי תורה. "זאת התורה". היכן מצויה? באדם שימות באהלי תורה.

מאיפה רש"י לקח את זה שכל מי שלומד תורה צריך להצטער על דברי תורה? "כך היא דרכה של תורה... וחיי צער תחיה". מאד מתאים לתקופה הזו של בין המצרים ותשעת הימים. הפירוש השני שרק אחד שעושה עצמו כתיבת, ממית עצמו על דברי תורה, התורה מתקיימת בידו מתאים לזמן של אבל שיש מצוה להתאבל על חורבן הבית, ומתוך האבל על חורבן הבית עוסקים בתורה. למה? כי "אין לו להקב"ה בעולמו מיום שנחרב בית המקדש אלא ד' אמות של הלכה בלבד". מתוך תודעה כזו יושב ולומד, מקדיש עצמו לתורה, מתוך התודעה ש"זה הקטן גדול יהיה" ומ-ד אמות אלה יבנה המקדש. שוב, לא מפורש בגמרא אך רש"י אומר שגם כאן דורשים "הס" כמו "עש".

"הס ואחר כך כתת"

יש פירוש שלישי ל"הסכת", הכי טוב לכאורה, כי לא דורש הס לשון עשיה אלא

בשקט, כי כתוב בהלכות ת"ת שלמרות המצוה לדבר בדברי תורה כשאדם מעיין בעומק הוא יכול רק לחשוב כי אי אפשר להעמיק בקול. מתי אדם מכתת? לבד או בחבורתא, כמו בדיני נפשות – לאו דווקא בחבורה. כל אחד, או בחבורתא או לבד (והעיקר לבד), היה הוגה ומעמיק בסוגיא כל הלילה עד שמגיע לפסיקה בדיני נפשות. אם כן, יש כאן מעין נשיאת הפכים ב"הסכת", הצירוף של החדש הזה.

מעלת צירוף ה-ו-י-ה – תיקון השבירה

יש כאן שלשה פירושים מופלאים, שכנראה כולם שייכים לחדש אב, כי הצירוף שלו הוא מ"הסכת ושמע ישראל היום" – הסכת היא המלה המיוחדת. בצירוף הזה יש גם משמעות של שבירה. מצד אחד זהו הצירוף הכי קרוב לצירוף הראשון – י-ה-ו-ה, יהודה ושמעון הולכים יחד, אבל עוד דבר שהרי "לא כמו שאני נכתב אני נקרא", נכתב י-ה-ו-ה ונקרא הוי'. כלומר, יש משהו מאד מיוחד בצירוף זה, שכך נהוג בעם ישראל – ו"מנהג ישראל תורה" – נהוג לומר את שם הוי', בצירוף החמישי. השם יהודה כולל את הצירוף הישר עם ד באמצע, אבל שמעון הוא איך שאני שומע ומשמיע לאזני כשאני רוצה להזכיר שם זה – שאסור להגות באותיותיו – שם הוי' ב"ה, כפי שמותר לומר. אם כן, יש כאן קשר מיוחד מאד בין החדש הראשון לחדש החמישי, בין יהודה לבין שמעון.

אבל, הצירוף הזה מופיע בתורה כמלה – "יד הוי' הויה במקנך". שני הצירופים האלה כתובים סמוך בתורה – "הוי' הויה". מה פירוש "הויה"? לשון שבירה. פלא, חידוש מופלא, שדווקא שני הצירופים האלה הולכים יחד ממש. היות שהצירוף של הוי' הוא שבירה הוא מאד מתאים לחורבן הבית, תשעה באב. יחד עם זה, כשאני אומר הוי' מה אני מתכוון? לא לשון שבירה אלא לשון התהוות. למה מבטאים שם הוי'? כי בו ה' מהוה בכל יום תמיד מעשה

הס ואחר כך כתת, תשתוק, תקשיב, עד שתהיה בקי באותיות – מדרגת סיני, קודם תהיה סיני, עד כמה שאתה מסוגל – ואחר כך תתחיל להיות עוקר הרים. קודם תהיה הר ואחר כך תתחיל לעקור את ההרים].

"יהגה" בקול ו"יהגה" בשקט

מאד מענין שהמלה האחרונה בסוגיא הזו, של רבא, היא "יהגה" – ה"למיסבר", ה"כתת", נקרא כאן "יהגה". קודם לומדים, "הס", ללמוד זה לשתוק על מנת לקבל (סוד כרית און כני'), ו"למיסבר", להקשות קושיות ולתרץ תירוצים בלשון רש"י נקרא להגות בדברי תורה, "אשר בתורתו יהגה יומם ולילה", תחלת תהלים. בהתחלה היא "תורת הוי'", ואז רק מקשיבים, "אשר בתורת הוי' חפצו", "תורת הוי'" היא "הס", בגימטריא שם א-דני אבל "ובתורתו", אחרי שקונה את דברי התורה, אותיות התורה, נפנש והופכת להיות "תורתו", אזי "יהגה יומם ולילה". זהו ודאי מקורו של רבא במקרא.

איך עוד משתמשים במלה "להגות"? יש הגה של נהג, ויש גם להגות את שם הוי'. "לא כשאני נכתב אני נקרא", אבל הכהן הגדול היה הוגה את השם באותיותיו. בזמן שיבנה בית המקדש במהרה בימינו נזכה לשם המפורש – לכן נקרא מפורש – שיוצא מפורש מפי כהן גדול ואנחנו נשמע. מה עושים היום לשם כך? לומדים תורה בעיון.

יש כאן דבר והיפוכו, כי מצות תלמוד תורה היא היום דווקא בפה, "כי חיים הם למוצאייהם", "למוצאייהם בפה" – "עד שתהא שגורה בפיןך" צריך דווקא להוציא בפה, או לפחות לשמוע ממישהו אחר ואז "שומע כעונה", וזה נקרא "הס". אחר כך "יהגה", יש להגות בפה אבל יותר היא הגיה בלב, "הגיון לבי לפניך" (כפירוש רש"י כאן: "יהגה". יעייין). דוקא ה"כתת", להקשות קושיות ולתרץ תירוצים, נקרא להגות – הוא השקט. דווקא השקט הוא בקול (כמו חש-מל), והקול הוא

עד שהוא מגיע לשלב של "למיסבר" שייך להבדלה.

למה הסדר הזה? דווקא בלמוד תורה צריך לקבל קודם איזו השראה, איזו המתקה. ההמתקה שייכת לרבים ואילו ההכנעה וההבדלה שייכות ליחיד. "אכל ביה עשרה שכינתא שריא" – כשיש כלל יש המתקה. דווקא בלימוד התורה צריך את המקיף, ההשראה, של לימוד בחברותא ובחבורה לפני שאדם מתחיל לעבוד לעצמו. זהו נושא כללי של הכנעה-הבדלה-המתקה שאיני זוכר אם פיתחנו פעם, שדורשים מהפרט להרוג את עצמו – איך אפשר להתחיל בכזו דרישה?! רק אם יש לך איזו השראה מהחבורה בשמחה, בחינה של הקדמת רפואה למכה. מי שלא עובר את השלב של הכלל כתוב כאן שיש לו גם חרב, גם טפשות וגם חטא – ודאי שהוא לא יכול להגיע הלאה. מתאים שהרבי אמר לי שזה הכלל – זהו ווארט של כלל, והיות שהוא כלל יש גם יוצאים מן הכלל. שני הפירושים הבאים הם עבודת הפרט. הדוגמה הכי פשוטה שאצל חסידים קודם אתה צריך להכנס לחבורה של החסידים, להתוועד עם החסידים ולהיות חלק מהציבור, ואז אפשר שיהיה לך משפיע ש'הרוג' אותך...

עוד חידוש שהתכלית כאן היא ההבדלה, ואז אתה מתפתח כל כך יפה שאחרי הרבה שתיקה של לימוד והפנמה אתה יכול לשאול ולתרוץ וללמד הלאה. בצורה אחרת, ההבדלה כאן היא שינוי מהות, כמו שכתוב שכל החסידות היא לשנות את טבע המדות. הלימוד הראשון של האדם הוא במהות הראשונה שלו, הדברים לא מתיישבים, הוא לא מזדהה – הוא רק גורס. הוא שותק עד שהוא מל, לשון ברית מילה, ואז הוא כמו פרח שפתאום נפתח וצומח, כמו פרפר שקודם היה זחל ופתאום הופך להיות פרפר. משמעותי שה"כתת" הראשון היה לכתת את עצמך וה"כתת" השני הוא כבר לכתת את התורה – קודם "תורת הוי" ואחר כך "ובתורתו

בראשית – אומר לי שהכח של שם הוי' הוא התהוות. מהי התהוות? גם כמו "בראשית ברא אלהים" – גם בריאה יש מאין ואפס המוחלט, כמו שכותב הרמב"ן, וגם לשון הבראה, כמו שהאריז"ל מסביר, שני פירושי "ברא". התהוות היא גם מאין ואפס המוחלט וגם לשון תיקון, כמו שהויה בתורה היא לשון נישואין וגם לשון לידה. "והלכה והיתה לאיש אחר" – אחרי גירושין הויה היא נישואין מחדש, תיקון אחרי שבירה.

יש עוד דברים בחז"ל שנקראו הויה. עוד פעם, או שהויה היא ממש התהוות יש מאין או שהיא תיקון מצב. שני הפירושים האלה צריכים להיות יחד, זו ההתבוננות, בפרט בימים האלה. צריך לדעת שה' מהוה את העולם יש מאין ואפס המוחלט גם היום, וצריך גם לדעת שהקב"ה היה בורא עולמות ומחריבן, אמר זה לא מוצא חן בעיני וזה לא מוצא חן בעיני, עד שברא עולם שמוצא חן בעיניו. למה מוצא חן בעיני? כי הוא נשבר לבד, לא צריך שאני אשבור אותו. למה צריך אותי? רק לתקן. העולם הקודם היה כאילו בסדר, אז הייתי צריך לשבור אותו. כעת יש עולם שנשבר ("לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה"), וצריך אותי רק לבוא ולתקן אותו, סוד ההויה והתיקון.

המתקה-הכנעה-הבדלה

נסכם סוגיה זו: יש כאן שלשה פירושי הסכת, שכולם מחלקים את המלה לשנים – הס-כת. או עשו חבורות, כתות כתות; או עשה את עצמך כתות, תמית את עצמך על דברי תורה ואז היא תתקיים בידך; או הס ואחר כך כתת, קודם למיגרס ואחר כך למיסבר.

שלשת הפירושים הם בסדר מיוחד של המתקה-הכנעה-הבדלה: בלימוד תורה בחבורה הדברים שמחים כנתינתם מסיני – זו ההמתקה. המתת האדם את עצמו על דברי תורה היא הכנעה, כפשוטו. התהליך בו קודם האדם שותק

ואביטה

יהגה", משחק בדברי התורה גופא, "תורתך"
נעשית "שעשעי".

כל זה היה לכבוד סיום מסכת ברכות,
שבהשגחה פרטית עוסק בצירוף של החדש.

י"ט תמוז ע"ז - כפר חב"ד

אמונה ובטחון (1)

שיעור לבנות תיכון יעלת חן

א. אמונה ובטחון | ב. אמונה בה' נלמדת מאמונת צדיקים | ג. סילוק המחשבות הטורדות

בבטחון יש כמה פירושים, ואחד מהם הוא הבטחה – מי שמבטיח מקיים, והבטחון שלי הוא בטחון בהבטחה של ה' שיהיה טוב. אני בוטח בו, גם מלשון בטוח – הפירוש הכי פשוט של בטחון הוא שאני בטוח, בטוח שיהיה טוב, אין ספק בדבר.

בטחון הוא כמו אור יום. על המלה ספק אומרים צל – אין לי שום צל של ספק. ספק מטיל צל על המודעות של האדם, ומי שבטוח אין לו שום צל, הכל ברור אצלו ובטוח במאה אחוז שיהיה טוב. זהו הבטוי הידוע שהרבי מאד אהב – הבטחון הוא ב"טוב הנראה והנגלה". לא טוב שאני מאמין שכל מה שה' עושה טוב, אף שלא מתיישב על דעתי, בלי הבנה והרגשה, רק באמונה, אלא בטחון שיהיה טוב בטוב הנראה והנגלה לי.

אם כן, אלה שתי מדות שיש אפילו ניגוד ביניהן – אבל הן צריכות ללכת יחד, יהודי צריך להאמין חזק ולבטוח חזק. עיקר האמונה, שצריך לקבל דבר איך שהיה, להאמין שה' הוא עצם הטוב וודאי עושה טוב אף שאיני מבין זאת, הוא כמו בסיפור של רבי עקיבא – לגבי דבר שקרה, מתייחס לעבר. איני מבין למה היה ככה, אבל ודאי היה הכי טוב שיכול להיות. בטחון, לעומת זאת, הוא כלפי העתיד – "חשוב טוב יהיה טוב", אני מאה אחוז בטוח שיהיה טוב, טוב איך שאני מבין, טוב הנראה והנגלה. עד כאן רק כדי להכנס לפשט של שתי המלים האלה, אמונה ובטחון.

א. אמונה ובטחון

היום⁸ אנחנו רוצים להתחיל ללמוד את המאמר "אמונה ובטחון" מתוך הספר "לב לדעת". מציעים שהנושא הזה יהיה הנושא של כל השנה – כי זהו מאמר גדול שבע"ה יקח לנו כל השנה ללמוד אותו – יכול להיות נושא שנתי מאד טוב, כי הוא יסוד היסודות של מי שהולך בדרך ה', שהוא מאמין, בוטח, וכל הזמן מתחזק באמונה ובבטחון שלו.

אמונה – כל מה שה' עושה לטובה; בטחון – יהיה

טוב הנראה והנגלה

נפתח בספר לב לדעת בעמ' נג. לפני שנתחיל לקרוא בפנים רק נבין את הפירוש הפשוט מהי אמונה ומהו בטחון:

אמונה היא שאני מאמין שכל מה שה' עושה הוא לטובה, כמו שאמר רבי עקיבא "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" – כל מה שה' עושה הוא לטובה, אפילו שאיני מבין זאת, כמו בסיפור של רבי עקיבא שקרו לו דברים שלמראת עינים אינם טובים אך הוא מאמין שבודאי הם טובים היות שהם מה' וכל מה שה' עושה הוא טוב. אמונה היא בלי שאני מבין, בלי שהדבר מתקבל על דעתי, ואני מבטל את דעתי. ואילו בטחון הוא שאדם בוטח שיהיה טוב, כמו הווארט המפורסם "חשוב טוב יהיה טוב".

⁸ נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

אמונה – הראש העליון שבכתר

אם מסתכלים בדף של "פנימיות הספירות בעבודת ה'" (סוד הוי' ליראיו עמ' לא) – זו המפה של עבודת ה'. לכל אחד יש נפש עם כל הספירות ובספירות יש את הגוף של הספירה, או הפעולה של הספירה, והיינו השמות שנתנו בספרי הקבלה (כתר, חכמה, בינה, דעת וכו') ויש את הכח הפנימי, היותר נפשי, המניע הפנימי של הספירה, והיינו השמות של הספירות בחסידות, השמות שיותר נוגעים לעבודת ה' שלנו. כל מה שלומדים חסידות – הדף הזה הוא מפת הדרכים.

בכתר יש שלשה כחות פנימיים, שנקראו "שלשה ראשים" – אמונה-תענוג-רצון – והכי גבוה הוא כח האמונה. הכח הכי גבוה בנפש הוא האמונה שלנו בה', למטה ממנו תענוג ולמטה ממנו רצון. כלומר, מתוך אמונה צומחים תענוג ורצון, אבל המקור הוא אמונה. הכתר הוא העל-מודע – נמצא אצלי אבל לא מודע. אחר כך יש את החב"ד, שפנימיותן בטול-שמחה-יחוד. אחר כך חג"ת, עיקר הרגש של הלב, שפנימיותם אהבה-יראה-רחמים. בסוף כחות המעשה, נה"י, עם המלכות בסוף. רואים כאן שבטחון, המלה השניה שלנו, היא פנימיות הנצח. פנימיות ההוד נקראת תמימות, פנימיות היסוד אמת – שמשמעותה כאן להגשים ולאמת דבר, כח ההגשמה בנפש – ופנימיות המלכות היא השפלות, כמו דוד המלך שאמר "והייתי שפל בעיני".

בטחון פעיל בנצח ובטחון סביל בהוד

כאן הבטחון כתוב בנצח, אבל באמת יש בטחון גם בהוד. נראה בהמשך את הפסוק "הלך בתם ילך בַטַח" – נצח והוד בגוף הן שתי הרגלים, "הלך בתם" היינו רגל שמאל ו"ילך בטח" רגל ימין, כמו שצועדים שמאל-ימין-שמאל-ימין, ובעצם גם התום-התמימות הוא

בטחון, רק שקוראים לו בטחון סביל. בבטחון יש שני סוגים – בטחון פעיל ובטחון סביל. בטחון פעיל הוא שאני בוטח שיש לי כח ליזום ולעשות משהו. למשל כאן, כדי להקים את בית הספר שלנו צריך בטחון – זהו בטחון של נצח, צריך פה לנצח. לקחת יזמה עם בטחון שהדבר יצליח, שבית הספר יצליח, נקרא נצח. גם תלוי בארגון, אבל בעיקר לקחת יזמה ולבטוח שיצליח – ובאמת יצליח. זהו הבטחון שמצד הנצח, בטחון פעיל, הבטחון לעשות ולפעול משהו.

הבטחון שמצד ההוד הוא בטחון סביל, כמו שאמרנו קודם – "חשוב טוב יהיה טוב", אני בטוח במאה אחוז שיהיה טוב. כתוב "הבטח בהוי' חסד יסובבנו" – מי שבטוח שיהיה טוב ה' לא מאכזב אותו. חשוב לה' לראות כמה אנחנו בטוחים בו. כשאני בטוח – כמו שאני בטוח בצדיק הזה שהוא יעשה לי את הטוב בדיוק כפי שאני רוצה – כך באמת קורה. אם ה' רואה שאני בוטח בו אז "חסד יסובבנו", הוא עושה אתי את כל הדברים הכי טובים. זהו בטחון סביל.

"מי שת בטחות חכמה" – הבטחת הכליות וקיום

היסוד

על נצח והוד כתוב "מי שת בטחות חכמה". חוץ מזה שנצח והוד בגוף הם הרגלים, הם גם הכליות. לפי חז"ל, פירוש המלה "בטחות" (גם בפסוק הנ"ל מאיוב וגם בפסוק בתהלים "הן אמת חפצת בטחות ובסתם חכמה תודיעני") היינו בכליות, אך יש כאן רמז לשתי בחינות של בטחון ("בטחות" לשון רבים ו"מיעוט רבים שנים"), וממה שנאמר "בטחות חכמה" לומדים חז"ל ש"כליות יועצות". הכליות נותנות לאדם עצה, ומה העצה הכי טובה? תבטח בה'. לפעמים בטוי הבטחון הוא לבטוח אקטיבית, בצורה פעילה, לקום ולעשות משהו, ולפעמים הבטחון הוא סביל – במקרה שאיני מסוגל לעשות משהו בעצמי, ואף על פי כן אני בטוח

לעשות מקום לברוא את העולמות, כמו שאנו יושבים כאן, יש כאן חלל, ה' צמצם את האור שלו. אנחנו מאמינים, כמו שנסביר, שהצמצום לא כפשוטו – לא שה' עזב, אלא שהוא רק העלים את הנוכחות שלו כדי לתת מקום להרגשה של נברא כמשהו אחר, כאילו אחר. אחר כך, אחרי הצמצום שיצר חלל, ה' המשיך קו של אור. נשים לב שהמלה קו היא גם מלשון תקוה. כלומר, הצמצום הוא כמו 'אין', חלל, ואז בתוך הצמצום הזה נמשך קו.

זה הדבר הראשון שרוצים להתבונן בו – שיש משהו מאד חשוב בצמצום אצל האדם, שכדי להתקשר לה' הוא צריך לצמצם קודם כל את כל שטף המחשבות שלו, שאינן לה'. כתוב "עיר פרא אדם יולד", אדם נולד פרא, הראש של כל אחד מלא תמיד מחשבות ששוטפות את המודעות שלו. אפילו שהוא לא מבין זאת, שטף המחשבות מפריע לו להיות יהודי קשור לשם, ללכת בדרך השם בלבד. כתוב בחסידות שלפני שאדם מתפלל הוא צריך להסיח דעת מכל מחשבה אחרת, מכל מה שעלול להפריע לו להתקשר לה' בלבד – זהו סוג של צמצום. הכח הזה, לצמצם את כל מה שצריך לרוקן – אדם צריך להתרוקן לפעמים במובן חיובי, להתרוקן מכל המחשבות שלו – הוא מכח האמונה בנפשו.

כמו שאמרנו קודם, אם אני מאמין שה' כאן בעל הבית, וה' הוא טוב – גם בתוך האמונה אני בטוח במשהו, בטוח שה' הוא טוב – והוא יעשה הכי טוב, איני צריך להבין ולכן גם לא צריך לתכנן יותר מדי. לא צריך יותר מדי לחשוב, כי ה' הוא בעל הבית כאן. יש משהו באמונה שעוזר לאדם לרוקן את הראש שלו מכל מיני מחשבות, שהן בעצם שטויות. אז הוא יכול להתחיל להתפלל ולעשות מה שהוא צריך לעשות. מה שהוא צריך לעשות בחיים הוא כמו הקו שנמשך, שהוא כבר בטחון עם דגש על בטחון פעיל – הבטחון של הנצח, כמו שאמרנו קודם. הרעיון הזה, של הצמצום והקו שהם

שה' יעשה הכי טוב בטוב הנראה והנגלה לי, לפי הבנתי. אלה הן "בטחות", שתי בחינות של בטחון².

אם כן, זו המפה, שאמונה כאן היא הפסגה של כל כחות הנפש. הבטחון הפעיל הוא נצח, אבל גם ההוד הוא סוג של בטחון – בטחון סביל. אמרנו קודם ביטוי, שמי שמבטיח מקיים. לפי הספירות "מי שמבטיח" היינו נצח והוד, וה"מקיים" הוא היסוד, תכונת האמת-ההגשמה שמקיימת את ההבטחה, מקיימת את הדבר שהובטח בפועל ממש.

אלו ההקדמות. כעת נתחיל לקרוא כאן בהתחלה. כל פרק במאמר הוא התבוננות על אמונה ובטחון מנקודת מבט אחרת, מקשרת אותם למשהו מסוים בקבלה או בחסידות כדי להבין את יחסי הגומלין בין האמונה והבטחון.

ב. אמונה בה' נלמדת מאמונת צדיקים

אמונה ובטחון – צמצום והמשכת הקו

הרעיון הראשון שנפתח כאן הוא שבתחלת הבריאה, לפני שה' התחיל לברוא את העולם, אור אין סוף שלו היה ממלא את כל מה שעתיד להיות החלל, את כל היקום – לא היקום שאנחנו מכירים, אלא רק התפשטות אין סוף של אור ה'. אז – זהו המשל בקבלה – כדי

² במלה "בטחות" יש רמז יפה לענין הבטחון בה': "בטחות" (425) שוה בגימטריא יהי (25) פעמים טוב (17). [בתוך המלה "בטחות" יש אותיות טוב ושתי האותיות הנוספות, חת, שוות בגימטריא כד פעמים טוב]. [במעשה בראשית, הבריאה מתחילה מ"יהי" ("יהי אור") וכל בריאה פרטית מסתיימת ב"טוב" ("וירא אלהים [את האור] כי טוב") – הכל נכלל ב"יהי טוב" – בטחון בה' שיהיה טוב!]

המלה "בטחות" (במשמעות של בטחון על פי פשוט) שייכת במיוחד לבנות, כמ"ש "בנות בטחות האזנה אמרתי".

של הזהר, בו כתוב "זכאי קשוט" – "זכאי" היינו צדיק ו"קשוט" הוא אמת. בגמרא אין את הביטוי "צדיק אמת", והביטוי שם – שמופיע גם בפרק ראשון של תניא – הוא "צדיק גמור" או "צדיק טוב לו". הצדיק שהוא מאה אחוז צדיק נקרא "צדיק גמור" או "צדיק טוב לו", אבל בזהר הוא נקרא "צדיק אמת".

מה פירוש "כחו של צדיק אמת"? מה הכח שלו?¹ "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא מקיים" [אני מאמין בצדיק ולכן אני מבקש שיעתיר בעדי בתפלה, יעורר עלי רחמים, ולא סתם יתפלל אלא אפילו יגזור. לכן יש הרבה סיפורים שמבקשים ברכה מהצדיק, הצדיק מברך, והחסיד או היהודי מתעקש ורוצה שיבטיח לו. אשה באה שהיא רוצה ילדים, הצדיק מברך אותה, והיא אומרת – לא מספיקה לי הברכה שלך, אני רוצה שתבטיח לי שיהיה לי ילד. מה זה? אמונה שיש לו את הכח להבטיח. כאן אמונה ובטחון הולכים יחד – בטחון במובן של הבטחה – שאני מאמין בכח הצדיק שאם יגזור, לא רק יבקש מה' אלא יגזור על ה', ה' חייב לקיים מה ש"צדיק גזור".

אם אני כל כך מאמין בצדיק הזה, שיש לו כח של "ותגזר אומר ויקם לך" – הפסוק ממנו לומדים "צדיק גזור והקב"ה מקיים" – אני יכול לסמוך עליו מאה אחוז. ברגע שהאשה הזו באה לרבי ובקשה ברכה לילדים והרבי ברך אותה – הברכה לא שוללת שהיא צריכה לעשות מאמצים שעושים בשביל ילדים. אבל אם היא התעקשה ואמרה לרבי שלא אעזוב כאן עד שלא תבטיח לי – ברגע שהרבי הבטיח היא לא צריכה לעשות שום דבר, הכל בטוח. כעת היא יכולה לסלק את כל השטויות שיש לה בראש, שאולי צריך לעשות כך ואולי כך – מתוך שהיא מבולבלת ומוטרדת – והבטחת הרבי מאפשרת לה להסיח את הדאגה שלה. חז"ל דורשים על "דאגה בלב איש ישחנה" ש"סיחנה מדעתו",

אמונה ובטחון, הוא הרעיון הראשון כאן במאמר.

"ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו" – אמונה בה'

ואמונת צדיקים

כדי להתחיל מאיזו נקודת מוצא, אנחנו יודעים שיש מצוה של אמונת צדיקים – צריך להאמין בצדיק, כמו שצריך להאמין בה'. מאיפה לומדים זאת? פסוק שאומרים כל יום בתפלה, "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו", לפני שירת הים, אחרי קריעת ים סוף. אחר כך, בפרשת יתרו – הפרשה הבאה – כתוב "וגם כך יאמינו לעולם", דווקא אמונה במשה. אבל אחרי קריעת ים סוף כתוב "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו".

אז, מתוך האמונה הכפולה הזו בה' ובמשה עבדו, זכו לשיר את השירה. כתוב שביאת משיח תלויה בשירה של המשיח, "ברב שירה וזמרה", המלים האחרונות ששמענו מפי הרבי. גם אצלנו, בבית הספר, צריך להיות הרבה שירה וזמרה. כדי לשיר בקדושה לה' צריך קודם "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו" ואז מתחילים לשיר.

יש כמה פירושים ל"ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו"², ואחד מהם שמתוך האמונה במשה אנחנו יכולים להבין טוב יותר מהי אמונה בה'. זו כאן ההתחלה – שאני רוצה להבין מה פירוש להאמין בה' מתוך שאני מאמין בצדיק, במשה עבדו.

נקרא בפנים:

א

אמונה בכחו של צדיק אמת להבטיח

כשם שהמאמין בכחו של צדיק אמת נ"משה אמת ותורתו אמת". "צדיק אמת" הוא ביטוי

¹ ראה שבת נט, ב.

² וראה באורך מעין גנים ח"ב פרשת בשלח.

יראת הצדיק – חלק מיראת ה'

[מאיפה לומדים שצריך גם יראה מהצדיק? על אהבת הצדיק כתוב שהיא עיקר ההתקשרות שלי לצדיק. עיקר הפירוש של התקשרות למישהו הוא אהבה – לאהוב אותו, "בחבלי עבותות אהבה". אהבה היא כמו חבל שקושר שני דברים – האהבה היא המדה שקושרת אותי לאהוב שלי. כתוב שהתקשרות לצדיק היא בעיקר אהבת הצדיק, אבל גם יש יראה.

מי אומר שצריך יראה מהצדיק? פסוק ומאמר חז"ל, שהוא באמת חידוש: "את הוי' אלקיך תירא"^ה – "את" [לשון ריבוי. מה אפשר לרבות ולהוסיף ל"הוי' אלהיך תירא"? אנחנו יודעים שהאבא של הבעל שם טוב צוה לו לפני הסתלקותו לא לפחד משום דבר רק מה'. באהבה לא כך, יש "ואהבת את הוי' אלהיך" וגם "ואהבת לרעך כמוך", שתי מצוות של אהבה, אבל יראה היא רק מה' ולא משום דבר אחר. לכן זו שאלה, חידוש, מה פתאום לירא את הצדיק?

לכן צריך לרבות את יראת הצדיק מתוך יראת ה' גופא, שבאמת יש רק יראת ה', אבל במצות יראת ה' כתוב "את הוי' אלהיך תירא", והמלה הפשוטה והקטנה "את" באה בכל מקום לרבות משהו, דבר שבעצם כלול בדבר העיקרי, ולכן חז"ל דורשים: – לרבות תלמידי חכמים" [לפי זה, יראת התלמיד חכם היא כי אצלו מאירה הנשמה האלקית, יותר מכל אחד אחר. בעצם יראת הרוממות של הצדיק היא יראת האלקות שמאירה בו. אם הצדיק הזה הוא כמו משה רבינו, כששומעים אותו שומעים "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" – יש יראה גם מהשכינה ששומעים מדברת מפיו].

וכעת היא יכולה לעשות זאת. לאמונה יש עוד מלה – לסמוך, אני סומך עליך מאה אחוז היינו שאני מאמין בך. אני סומך עליך תשעים אחוז, עשרה אחוז עדיין אני צריך לעשות משהו, אבל אם אני סומך עליך מאה אחוז – אני יכול לסלק את כל הדאגות, הטרדות והתכניות. יהיה בסדר], מסלק מדעתו כל הרהור וחפוש אחר תחבולות שונות, העשויות להועיל לו בהשגת מבוקשו [עד כאן היה מלא מחשבות מה אני צריך לעשות כדי להשיג את המבוקש שלי].

אמונה – מקור כל המדות

ומרב דבקוהו בצדיק [יש כאן עוד מושג – דבקוהו. אמונה היא גם כמו ברית אמונים, שהיא דבקוהו], באהבה רבה ויראת רוממות מעלתו [באמונה יש גם דבקוהו, גם אהבה לצדיק וגם יראת רוממות ממנו. אם האמונה במפת הנפש היא נקודת הראשית של כל הספירות, בעצם הכל יוצא מהאמונה – גם אהבה ויראה, שהן חסד וגבורה, ובעצם הכל יוצא מהאמונה.

כמו שנסביר בהמשך, האמונה היא כמו יסוד העפר החיובי, עליו כתוב "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". הכל מתחיל מאמונה והכל נגמר באמונה. גם האדם, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב". אלה שני פסוקים, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" כתוב בבראשית על אדם הראשון – לכאורה לא חיובי, אבל הפירוש הפנימי שחיי האדם, היהודי, הם אמונה, מתחילים באמונה, "וייצר הוי' אלהים את האדם עפר מן האדמה", ובסוף הוא שב לעפר, הכל אמונה. בקהלת כתוב לגבי כללות כל המציאות, כל מה שיש בעולם, "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" – הכל מתחיל באמונה והכל נגמר באמונה.

כל זה היה רק להסביר שבעצם כל המדות של הקדושה הן בתוך המקיף של האמונה ונולדות מתוך האמונה. לכן, מי שקשור לצדיק ומאמין בכחו, מסלק מדעתו את כל ההרהורים וכו'.

^ה דברים ו, יג, י, כ.

^י פסחים כב, ב.

שבשבילי זה לא דבר קטן אלא דבר גדול. פירוש הבעל שם טוב, שהוא בדרך דרוש, הוא ש"לגבי משה" – אם תירא ממשה – יש קפיצה קטנה מלירא את משה להגיע ליראת ה'.

להפוך צעד אחד גדול לשני צעדים קטנים

(המעבר לה' דרך הצדיק)

היקש היראות הוא כמו "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו" (שעל ידי האמונה במשה מעמיקים ומתעצמים עם האמונה הירושה לנו שאבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב). לכן אנחנו מתחילים להאמין כאן מהי אמונה מהאמונה בצדיק. כי אם יש אמונה בצדיק אפשר להתקדם לעיקרי האמונה בה', כל ה"אני מאמין באמונה שלמה" של הרמב"ם, בצעד קטן. פירוש הבעל שם טוב הוא לגבי היראה, עליה הוא יודע ממאמר חז"ל על "את הוי' אלהיך תירא".

אם כן, יש כאן חבור של שני פסוקים – "את הוי' אלהיך תירא", ש"את" מרבה תלמידי חכמים, עם הפסוק "מה הוי' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה", ממנו לומדים שיראה היא משהו קטן. איך היראה היא משהו קטן? אם אני מקיים את "את" – מלה קטנה שבאה לרבות – "את הוי' אלהיך תירא" לרבות תלמידי חכמים, יראת הרוממות כלפי הקדושה והשכינה ששורה בצדיק – המעבר ליראת ה' הוא כבר צעד קטן.

כלומר, בעצם מחלקים כאן צעד גדול לשני צעדים קטנים. זהו בכלל יסוד חשוב מאד בחנוך. אם יש איזו קפיצה שאיני יכול לקפוץ את כולה, להגיע מכאן לשם, מה אני צריך לעשות? לחלק אותה לשני צעדים. כך לגבי יראה וכך גם לגבי האמונה – אם קשה להגיע מיד לתכלית היראה, לירא רק מה', יש לשם כך "את", שהוא יחסית צעד קטן, ומה"את" עד ל"הוי' אלהיך" יש עוד צעד קטן. קטן ועוד קטן שוה גדול (כמו שנאמר לגבי מצות צדקה,

יראת ה' על ידי יראת הצדיק

וכפרוש הבעל שם טוב זי"עו ל"אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא" [יש בתורה, בפרשת ראה, "פרשת היראה" – "מה הוי' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה" והפסוקים הבאים – שיש יהודים שקוראים אותה בכל יום. משמע מהמלים האלה שה' לא שואל דבר גדול, אלא רק דבר אחד פשוט – ה' לא מקשה עלינו, הוא מקל, הוא טוב, רק מבקש משהו אחד קטן. מה הדבר הקטן? "ליראה". חז"ל שואלים – יראה היא משהו קטן? משהו של מה בכך? "יראה מילתא זוטרתא היא?!". חז"ל עונים "אין" – כן בארמית – "לגבי משה מילתא זוטרתא היא". הרי משה אמר את הפסוק, זהו פסוק במשנה תורה, חומש דברים, שדווקא בו שומעים את השכינה מדברת מתוך גרונו של משה. משה רבינו המדבר כאן, וחז"ל אומרים שבשביל משה רבינו היראה היא דבר קטן.

מה התירוץ עוזר? הרי אני לא משה רבינו! כך כולם שואלים על תשובת חז"ל. געוואלד, מה פתאום, אנחנו לא משה רבינו! מה אתה אומר שבשביל משה זהו דבר קטן? בשבילי זה לא דבר קטן. יש בנושא פרק שלם בספר התניא, פרק מב – מישהי זוכרת מה כתוב שם? שבכל אחד ואחד יש ניצוץ של משה רבינו. אם אני מגלה את הניצוץ של משה רבינו שבי, גם בשבילי היראה היא דבר קטן. כך כתוב בתניא, ספר של בינונים. אבל בכתר שם טוב, מהבעל שם טוב, יש עוד פירוש. הרי "שבעים פנים לתורה", ויש לו עוד פירוש ב"אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא": [כלומר שע"י היראה מפני משה, בקל אפשר לבא ליראה את ה' [מיסודי החסידות: לא שאצל משה רבינו היראה היא דבר קטן. קודם הבנתי שבשביל משה רבינו היראה היא דבר קטן, ואז השאלה

¹ כש"ט הוצאת קה"ת, אות לח וקנג ד"ה עוד.

² ברכות לג, ב. תקו"ז ה, ב.

שמהן באה הפרנסה – נקרא "עובד עבודה זרה בטהרה". מה פירוש בטהרה? שהוא לא חושב שזו עבודה זרה, אבל באמת זו עבודה זרה.

לכן מי שמאמין בה' בעצם עושה חלל, הכל כאן בשביל הרעיון שאמרנו קודם – חלל הוא הסח הדעת. אני סומך על ה', וצורת האות סמך היא עגול. יש ביטוי בקבלה "העיגול הגדול" – אני סומך רק על ה', ובתוך זה אני פנוי להובלה. אני סומך על ה', ולכן אני פנוי לעשות מה שה' מבקש ממני. מה שאני צריך – אני סומך עליו. יש ביטוי בחסידות שאם אתה תעשה מה שה' רוצה הוא יעשה מה שאתה רוצה וצריך. אצלנו מתחיל בכך שה' יעשה מה שאני צריך, ואני צריך לעשות מה שה' יבקש ממני.]

ג. סילוק המחשבות הטורדות

אמונה תמימה – סילוק הדאגות מהעתיד

[את כל זה רוצים ללמוד מהאמונה בצדיק. החסיד סומך על הצדיק ולא פונה ממנו כלל וכלל, לא מבקש עזר משום מקום אחר. הכל בשביל ללמוד מרגש האמונה בצדיק מהי רגש האמונה בה' :] – כך מעיקר תכונת כח האמונה הטהורה בהשם יתברך, שהמאמין מסלק מדעתו ומחשבתו כל הרהור ודאגה רעה ["דאגה בלב איש ישחנה", "סייחנה מהדעת"]. אלא [מקיים את הפסוק שהוא כלל גדול בתורה, גם במשנה תורה, בפרשת שופטים:] "תמים תהיה עם הוי' אלקיך"^ט [הפסוק כבר קשור לתמימות. קודם אמרנו שתמימות היא גם סוג של בטחון, שקראנו לו בטחון סביל. לאיזה סוג בטחון האמונה שהיא בפסגת כוחות הנפש כנ"ל, שהיא לסמוך רק על ה', הכי תואמת? לבטחון הסביל. כך אפשר לפרש את הפסוק "תמים תהיה עם הוי' אלהיך". אמונה בשרש, במקור, היא שכל מה שה' עושה הוא הכי טוב.

כללות כל המצות המעשיות, שפרוטה ועוד פרוטה מצטרפות לחשבון גדול).

לסמוך רק על ה'

[שוב, המאמין בדברי הצדיק ודבק בו] סומך עליו בלבד [אם אני מאמין בצדיק תוך כדי שאני קשור אליו באהבה ויראה אני סומך עליו בעינים עצומות. אמרנו שמדה נרדפת לאמונה היא לסמוך. לסמוך יכול להיות גם בטחון, כי אם אני סומך במאה אחוז שיהיה טוב הנראה והנגלה כפי שאני רוצה. זהו בטחון, אך אם אני סומך כמו ילד על הורה שלו, שמה שהוא יעשה הוא הכי טוב, זו אמונה (ה' צוה את משה רבינו לסמוך את ידו אחת על יהושע כממלא מקומו, אך משה נהג בעין יפה וסמך אותו בשתי ידיו – ה' צוה למשה להמשיך ליהושע את שלמות האמונה בה', כפי שהיתה אצל משה נאמן ביתו של הקב"ה, ואילו משה המשיך ליהושע בפועל גם את שלמות האמונה בה' וגם את שלמות הבטחון בה', שבודאי ה' יכניס את עם ישראל לארץ ישראל על ידו). לכן איני צריך לחשוב בכלל (כך ביחס לאמונה. ביחס לבטחון יש לחשוב טוב דווקא – "חשוב טוב יהיה [בודאי טוב]).]

ואינו פונה ממנו כלל וכלל [כמו שאסור לירא מאף אחד אחר, אסור להאמין באף אחד אחר. לכן אחרי מצות האמונה, הדבור הראשון בעשרת הדברות, "אנכי הוי' אלהיך", בא הדבור "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" – איני מאמין בשום דבר אחר, וגם לא סומך על שום דבר אחר, לא מבקש תחבולות. יש היום אנשים שמבקשים כל מיני שיטות – שיטות ריפוי אלטרנטיבי למיניהן. אכן יש מצוה בתורה של "ורפא ירפא", ללכת לרופא מתי שצריך, אבל יותר מדי להשקיע בחיפוש ואמונה בכל מיני שיטות שונות ומשונות גובל בעבודה זרה. כתוב בחסידות שאפילו מי שסומך על תחבולות בשביל לעשות מחיה, להתפרנס, אם יותר מדי סומך על התחבולות שהוא עושה – חושב

^ט דברים ח, יג.

הוי' אלהיך", ובו יש התבוננות דווקא בפירוש רש"י זה על כל חמשת השלבים שבתוכו: [א] התהלך עמו בתמימות [ב] ותצפה לו [ג] ולא תחקור אחר העתידות [קודם אמרנו שאמונה היא על מה שהיה, כמו במאמרו של רבי עקיבא "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד". כאן רואים שהאמונה היא לא לחשוב על העתיד בכלל, היינו התמימות-שלמות של האמונה. [ד] אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות [ה] ואז תהיה עמו ולחלקו" [זו אולי הפנינה הכי יפה וחשובה של פירושו רש"י על התורה. מה יוצא מרש"י? שאדם מפנה את דעתו – לא חשוב לו מה יהיה, זו התמימות. למה לא חשוב לו? כי הוא סומך על ה', שמה שה' יעשה בודאי יהיה הכי טוב.].

קשר האמונה והבטחון הפעיל

ראינו לעיל שאמונה זו מתקשרת למדת התמימות כפי שהיא בספירת ההוד, בטחון סביל, "חשוב טוב יהיה טוב" (כאן יש כבר מחשבה מצוירת של הטוב המיוחל כנ"ל). איך זה יכול להיות קשור אפילו לבטחון פעיל, ולא רק לבטחון סביל? אמרנו שבטחון פעיל הוא בטחון בכח שה' נותן לי – "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל" – לקום ולעשות משהו, כמו להקים בית ספר. איך יכול גם להתחבר לאמונה התמימה של רש"י שלא צריך לחשוב על העתיד בכלל?

מאד פשוט. יש פה אנשים שדואגים מאיפה יהיה כסף, מאיפה יהיה מקום, כל מיני דברים – אפשר בשקט להקים את בית ספר בלי שום מחשבה מה יהיה. זו השקה של בטחון פעיל ואמונה תמימה. (השאלה אם צריך לחכות להבטחה?) בטוחים, הבטחון הוא תחושת הבטחה, זו השקה של בטחון פעיל יחד עם האמונה שקשורה יותר לבטחון סביל שהכל יהיה בסדר, הכל יסתדר, וממילא אפשר להיות תמים של רש"י ולא לחשוב מה יהיה בכלל.

אם אני סומך עליו חזק ולא רק מאמין שכל מה שה' יעשה הוא בודאי הכי טוב אלא שבודאי הוא יעשה הכי טוב כפי שאני רוצה – זה לכאורה יותר קרוב לשרש האמונה (שאיך שלא יהיה זה בודאי הכי טוב) מאשר שאני בוטח בכוחות שהוא נותן לי לקום ולעשות משהו (על מנת להשיג את מבוקשי). לכן כתוב קודם "הלך בתם", כי התום מקבל מהאמונה, ואז אני יכול ללכת מהתום לבטחון הפעיל (שבודאי יהיה טוב בטוב הנראה והנגלה אבל ה' רוצה שגם אני אשתתף עמו ואעשה מאמץ להשיג את הטוב המיוחל, מתי שאני מסוגל לכך).

תמימותו של רש"י

אבל גם אפשר לפרש את הפסוק "תמים תהיה עם הוי' אלהיך" כביטוי של אמונה ממש. לא רק שהאמונה מתקשרת לתמימות אלא שהאמונה בעצמה היא "אמונה תמימה" (ביטוי השגור בחסידות, כמו "אמונה פשוטה"). מי מפרש כך את הפסוק?], ובפרש"י [יש לנו מאמר שנקרא "תמימותו של רש"י". הפסוק "תמים תהיה עם הוי' אלהיך" הוא מצוה כללית שכוללת את כל התורה כולה. יש הבנה של הרמב"ם, של הרמב"ן ורש"י – הרמב"ם יותר עם שכל, הרמב"ן יותר מקיף והכי מקיף הוא רש"י. כלומר, רש"י הכי תמים, הכי מקיף (מקיף היינו אמונה). יש בענין מאמר גדול וחשוב מאד, ומה שאנחנו רוצים כאן הוא דווקא התמימות של רש"י.

עוד מעט היארציט של רש"י, ביום האחרון של תמוז – כ"ט תמוז – זהו חדש של רש"י, ומהדברים הכי חשובים שלו הוא הפירוש על "תמים תהיה עם הוי' אלהיך". מצטטים כאן את כל הפירושים שלו, שמתחלק לחמשה חלקים – יש בענין שער שלם בספר סוד הוי' ליראיו. כמו שלב לדעת הוא ספר יסודי, יש עוד ספר יסודי אצלנו – סוד הוי' ליראיו, ממנו גם הצילום של מפתח הנפש כאן. שם יש שער "תמים תהיה עם

מצות התורה] על אחת, שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה'. על ידי האמונה, הצדיק – "ועמך כלם צדיקים" – שם בצד את "הצד ציד" (כינוי ליצר הרע עם כל המחשבות-דמיונות שהוא מוליד בנפש האדם) ומפנה מקום לה' בלבד, "בלתי להוי' לבדו". ה' מצמצם את אורו האין סופי כדי לעשות מקום לעמידת העולמות כנ"ל, אך עלינו לצמצם את ה"רבות מחשבות בלב איש" כדי לפנות מקום ל"ועצת הוי' היא תקום". והוא על ידי אמונה.

המים הזידונים

מחשבות כנ"ל, [נקראות] זרימת "כח המדמה" [כמו זרם מים. כח המדמה שנדמה לו שחסרים לו כל מיני דברים, ממילא צריך לרוץ ולהשיג אותם, וצריך לחשוב איך להשיג אותם – הכל כח המדמה.] השוטפת את התודעה במים הזדונים" [זהו ביטוי חדש, מתוך פסוק בתהלים, "אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו. אזי עבר על נפשנו המים הזדונים". יש כאן מלה-מושג שצריכים להתבונן בו – זדון. מה הרד"ק והמצודות מפרשים שם? ש"מים הזדונים" הם מים שבאים לשטוף אותי מתוך רשע וזדון. רש"י לא מפרש, כנראה מלה מובנת לו, אבל כך מפרשים הרד"ק ואחריו המצודות. מהו זדון? כמו המלה הנפוצה בלשון חז"ל מזיד, ההיפך משוגג – יש מי שעושה עבירה בשוגג ויש מי שעושה עבירה במזיד. מזיד פירושו כוונה מכוונת, רצון, שרוצה לעשות זאת – הוא חושב על העבירה ומתכנן אותה. מכאן רואים שכל המחשבות באות מהרצון של האדם. יש "מים הזדונים", מים שיש בהם כוונה, מים רשעים שבאים לשטוף את האדם – את התודעה שלו – מתוך רשע וזדון. המים האלה, שהם רוב מחשבות האדם ("רבות מחשבות בלב איש"), הם משהו גרוע מאד].

ריצת המחשבות מתוך מרוצת הנפש

מכאן שכח האמונה הוא הכח האיתן שבנפש לפנות מדעתו כל מחשבה (זרה) [המלה הזו בסוגריים, כי אדם צריך לפנות את כל המחשבות – כל מחשבה היא זרה. צריך פשוט לפנות את הראש, לרוקן אותו מכל המחשבות, ופשוט לסמוך על ה']. [כאן מתחיל עוד יסוד חשוב:] שהרי כל המחשבות כולן באות לו לאדם מכה רצונו [מאיפה באות המחשבות? כי אדם רוצה משהו. אשה רוצה ילדים, היא יכולה ללכת לצדיק ולפעול שיבטיח לה או ללכת לרופאים ולעשות כל מיני תחבולות. כל המחשבות שלה, כל הטרדות והדאגות, הן כי יש לאדם רצונות, הרבה רצונות. מהם רצונות?], מרוצת הנפש [יש בהערה הפניה למאמר של רבי הלל. רצון הוא כמו לרוץ, הנפש כל הזמן רצה – כל מיני רצונות, שממלאים את האדם במחשבות, כי הרצונות מולידים את המחשבות. מהו הרצון?], למלא את חסרונו המדומה לו [נדמה לאדם שחסר לו כך וכך, לכן רוצה למלא את מחסורו, אבל מדובר במחסור מדומה – דמיונות, כח המדמה. אבל האדם מלא דמיונות כאלה, לכן הוא מלא רצונות להשיג מה שנדמה לו שחסר לו, ולכן הוא מלא מחשבות].

יסוד עבודת ה' – לפנות מקום לה'

מה יסוד עבודת ה'? כח בנפש להאמין בה' ולצמצם-לסלק את כל המחשבות והדמיונות. יש בטוי בקבלה שצמצום הוא לסלק הצדה – גם היום משתמשים בביטוי לשים בצד, לשים בצד את כל הרצונות-הדמיונות-המחשבות. כתוב שצדיק הוא צד ימין וש"מין" הוא לשון אמונה. "בא חבקוק והעמידן [את כל תריג

¹ רצון מלשון מרוצת הנפש להתלבש בעשרה כחות, מבואר בכ"מ בדא"ח וראה בביאורו של הרה"ק ר"ה מפאריטש ז"ל לשער היחוד, ד, ג.

היות שהפשט כאן הוא תבשיל מיוחד שעשו כדי לנחם את האבל – איך יכול להיות קשור למחשבות? כתוב שעושים לאבל דברים שאין להם פה, כמו עדשים וביצה, כי אסור לו לדבר. מה המצב הנפשי של האבל? הוא לא יכול לבטא אותו בדבור. הוא מאד טרוד, מלא מחשבות – הן יכולות להיות מחשבות ממש לא טובות, עד כדי אבדניות ר"ל. מהי סעודת הבראה? השכנים והידידים באים ומבשלים לו תבשיל כדי להפיג את המחשבות שלו, כמו דבר והיפוכו, להמתיק את המחשבות שלו. זהו פירוש פנימי ב"ויזד". עוד פעם, יש "מים הזידונים" ששוטפים את המחשבה, מים רשעים, ויש את הסוד של "ויזד יעקב נזיד" – לכן כתוב כאן "וד"ל", שיש כאן סודות שלא הוסברו כאן במפורש.].

אמנות רעה ואמנות טובה

[בכל אופן, המים הזדונים האלה, שאדם מלא מחשבות:] כולן "יצר הרע", [למה קוראים לו יצר הרע? יצר לשון] יצירה ואמנות רעה [לכן יש משהו ביצר הרע שקשור לאמנות – חז"ל אומרים שהיצר הרע הוא אמן גדול. גם היצר הטוב הוא אמן גדול. לומדים בבית ספר גם אמנות – צריך אמנות של קדושה. יש קשר בין אמנות לבין אמונה. יש לנו ספר מאד יסודי, "נפש בריאה" – ספר מאד קל שכל אחת יכולה לקרוא בעצמה – ותחלת הספר היא פירושי אמונה, שאחד מהם הוא אמנות. אמנות היא יצירה, האמן יוצר דברים. יצר הרע הוא יצירה ואמנות רעה.].

תקונן [של כל המחשבות האלה, המים הזדונים.] הוא רק בטולן ופינוין מהתודעה [אי אפשר לעמוד להתפלל בלי שאני מפנה מהראש את כל המחשבות, צמצום, כך כתוב בקונטרס התפלה. הכח לפנות הוא רק כח האמונה:], בכח האמונה המהורה בהשם יתברך בלבד [אותה למדנו מהאמונה בצדיק, שגורמת לי להכיר שלא צריך תחבולות – כך אני מאמין

"ויזד יעקב נזיד" – רתיחת הנזיד השלילית וסוד

סעודת הבראה

(מלשון "ויזד יעקב נזיד" ו"ל [צריך להסביר: לפי הרד"ק "ויזד... נזיד" ו"מים הזידונים" הם שני שרשים נפרדים. "מים הזידונים" משרש זזד ונזיד משרש נזד (תסתכלו בספר השרשים של הרד"ק). אבל מפרשים ומדקדקים אחרים אומרים שהם מאותו שרש, שניהם משרש זזד.

מה פירוש "ויזד יעקב נזיד"? גם תרגום אונקלוס, כמו הפשט הפשוט, הוא בשול – מלה שכל אשה צריכה לדעת... "ויזד יעקב נזיד" היינו בשל תבשיל. מה הקשר? למה נזיד הוא תבשיל? המדקדקים אומרים שהפרוש המקורי של "מים הזידונים" הוא מים רותחים, שהמלה זד היא לשון רתיחה. כאן אומרים שקשור ליצר הרע, המזיד. כמו שיש מים רותחים יש דם רותח, שהוא כח המדמה – מלשון דם – דם לא מתוקן, "הדם הוא הנפש", "נפש כי תחטא". נפש היא הרובד הכי תחתון של הנשמה, שם יכולה להיות אחיזה בחטא מתוך רתיחת הדם, לכן גם לשון תבשיל – תבשיל שעושים על האש. יש היום ביטוי 'על האש', אבל המלה הנכונה היא "נזיד", רותח. לפני שנגמור את חלק הדקדוק כאן נציין שהאות ז היא מאותיות השיניים, שבהרבה מקומות מתחלפת ב-צ. לפי זה המפרשים מסבירים שיש קשר בין זד ל-צד, לשון ציד, "הצד ציד" הנ"ל. מאד מתאים, מה היה כתוב קודם? למי יעקב נתן את הנזיד בסוף? לעשו, הגם שלא בשל אותו עבורו, אלא עבור יצחק כדי לנחמו – חז"ל אומרים שהיה ביום שנפטר אברהם אבינו והוא עשה סעודת הבראה ליצחק אבינו. בכלל, ליצחק יש חוש במטעמים ואוכל. הוא עשה לו תבשיל מיוחד של עדשים כדי להברות את האבל, אך בסוף הוא שפך אותו – כמים זדונים – לפיו של עשו.

מה יכול להיות מצב רתיחת הבשול הטוב? ביטוי שהרבי מאד אהב בקדושה, במיוחד לאנשים צעירים שעוד יש להם דם רותח בטבע – כמו ריתחא דאורייתא של תלמידי חכמים – קאך-זיך. כשעושים מבצעים בבית ספר צריך לעשות אותם מתוך קאך-זיך, רתיחה ובשול, קאך-זיך פירושו שהדבר מתבשל חזק אצלי. זהו בשול טוב. רואים שיש שני סוגי בשול – יש בשול כדי לעשות דברים, ויש בשול של שבת שהוא כדי להרגע, שלא צריך לעשות שום דבר אלא רק לנוח. יש בשול שמנטרל את הרתיחה, ויש בשול שהוא כן רתיחה אבל באופן חיובי, קאך-זיך בקדושה.

מקור המחשבות במרוצת הנפש

היו פה בהערות שני מראי מקומות שהן עבודת בית. בכתר שם טוב, על כך שכדי להגיע ליראת ה' בקלות צריך לעבור דרך יראת תלמיד חכמים – שני קטעים בכתר שם טוב. התוכן כתוב בפירושו, אבל אלה קטעים מורכבים שאפשר לקרוא את כולם בעבודת בית, אין זמן כרגע.

המ"מ השני הוא על "מרוצת הנפש", שמתוך שהנפש רצה "המחשבה משוטטת תמיד". המושג מרוצת הנפש מוזכר ומבואר בביאור של רבי הלל מפאריטש על שער היחוד של אדמו"ר האמצעי – בהוצאה החדשה לא תמצאו לפי הסימון כאן, הסימון הוא לפי ההוצאה הראשונה – בדף ד עמודה ג.

אומר בעל פה מה שמוסבר – כדאי ללמוד בפנים, משהו מאד יסודי: הוא מסביר שיש ארבע מדרגות של חכמה בנפש. יש את החכמה הגלויה – מה שאדם מקבל הברקה, השכלה חדשה. אני מקווה שגם כעת קבלתן כמה הברקות של חכמה – זו חכמה גלויה. יותר מזה, יש מה שאדם במצב נפשי שהוא מוכן לקבל הברקות – טרום-הברקה – יש נכונות לקבל את ההברקה, מצב בינים בין הלא-מודע למודע. יש מדרגה יותר עמוקה של חכמה, כמו

בה' ומכח האמונה מסלק את כל השטרות שיש לי בראש, כל היצר הרע שלי.], ראשית אמנות הנפש האלקית [חוזרים לכך שאמונה היא לשון אמנות. בתניא כתוב שאמונה היא לשון אימון – צריך הרבה להתאמן עד שקובעים במודע של הנפש את האמונה. האמונה נמצאת בעל-מודע, ועד שקובעים אותה במודע כיתד חזק צריך הרבה להתאמן. כמו שאמונה היא מלשון אימון היא גם מלשון אמנות. גם אמן צריך להתאמן באמנות שלו עד שהוא מתמחה. צריך להתמחות באמנות של הקדושה, אמנות של היצר הטוב, ראשית אמנות הנפש האלקית.],

כוונת הבשול לשבת

נפסיק כאן, חשבנו להגיע לסוף הפסקה, אבל כל הכתיבה כאן מלאה וגדושה רעיונות. רק להפנים מה שדברנו כעת צריך הרבה – לעשות הרבה חזרה ולחשוב על כל פרט בפני עצמו. הגענו עד כך שהיצר הרע הוא רתיחת הדמים, מים הזידונים, וראשית העבודה הקדושה הוא לסלק את כל השטף הזה של "המחשבה משוטטת תמיד". הפינוי הזה הוא סוד הצמצום. ההמשך כאן הוא להגיע לקו.

[איך הבשול מתקשר כאן? יש בשול של "את זה לעמת זה עשה האלהים". הכוונה המקורית של יעקב ב"ויזד יעקב נזיד" היא טובה, כדי להפיג או להמתיק את האבל – הרגעה שגם יש בה סילוק הטרדה, המחשבות הלא טובות. זו כוונת הבשול, צריך לבשל מתוך אמונה – אלה בישולי שבת, לבשל בשביל להכנס למצב בנפש ש"כל מלאכתך עשויה", זה סוד השבת, שאיני חושב על שום דבר, הכל עשוי, אין לי על מה לחשוב. לשם כך צריכים תבשילים מיוחדים, עם טעם מיוחד, שיתמכו במצב הנפשי של "כל מלאכתך עשויה". אבל מזיד הוא אחד שכל הזמן 'מבשל דברים בראש', ביטוי מאד חשוב – כל הזמן הוא מבשל בראש. זה יכול להיות משהו מאד רע.

אחר כך יהיה עוד שיעדור בסוף אלול ועוד שיעור בתחלת חשון בע"ה. אם כן, כעת אני אומר למורות, כל החדש צריך הרבה לעבוד, לחזור ולפתח ולהתוועד, על הנקודות האלה שלמדנו. שיהיה בהצלחה ובשמחה.

ילד קטן שלא מוכן עכשיו לקבל הברקה, אבל בעצם יש לו את היכולת, כמאמר חז"ל "בוצין בוצין מקטפיה ידיע", שאפשר להבחין בכשרונות הילד מהגיל הרך. כמו קישוא, שמי שבקיא רואה אותו קטן ויודע איך יגדל ויתפתח. כך גם בנפש יש את מקור החכמה, שעתיד להתפתח עם הזמן – זו מדרגה יותר עמוקה של חכמה.

יש משהו עוד יותר עמוק, שהוא החכמה כמו שהיא נמצאת ב"מרוצת הנפש" – זהו הביטוי – הרצון הפשוט של הנפש, שבעצם כולל את כל כחות הנפש, והראשון בהם הוא חכמה. שם החכמה לגמרי היולית, בלי שום מציאות עדיין, אבל היא נמצאת בתוך מרוצת הנפש. כך כתוב בביאור של רבי הלל.

בספר שלנו כתוב שממרוצת הנפש בסוף יוצאות כל מיני מחשבות. כאן היה כתוב דווקא מחשבות לא טובות, יצר הרע. במקור הכוונה לא ליצר הרע אלא לחכמות אמתיות. גם במדרגה זו, של התכללות החכמה בתוך מרוצת הנפש, יש פנימיות וחיצוניות – מחיצוניות מרוצת הנפש באות המחשבות המדוברות אצלנו בספר, ומהפנימיות מרוצת הנפש באות החכמות שהוא מדבר עליהן, כל המחשבות הטובות. בכל אופן, מרוצת הנפש היא מקור הרצון בנפש (בקבלה ובחסידות קוראים למדרגה זו בנפש בשם "גולגלתא" שמעל למדרגה הקודמת שנקראת "מוחא סתימאה").

דברי סיום

עד כאן חתיכה הראויה להתכבד, שצריך הרבה ליישב אותה. שיעורי בישול בבית הספר...

בעזרת ה' יתברך, לא יודע אם אמרו לכן, אני מאד מקוה שנוכל פעם בחדש לעשות כזה שיעור. פעם הבאה צריכה להיות עוד לפני תחלת הלימודים, בסוף חדש אב. כמו שאמרנו קודם – מה שיהיה, מאמינים ובוטחים שהכל יהיה הכי טוב, יחד עם כל היזמה שנוקטים.

חידי שבת מתקיימים שיטורים
(לגברים) בבית הרב (רא' אדמו"ר
הריו"צ 14, כפר אב"ד) ברמ"א
אותיות - לפני קבלת שבת ואחרי
תפלת מוסף

כולם מוזמנים!

רוצה לקבל "ואביטה" ? רשימת נקודות ההפצה

050761899	ירושלים - גבעת שאול	0546610722	כפר חב"ד
0506166086	קרית מלאכי	0507951105	ראשון לציון
0584829829	גבעת רונון	0523003085	יצהר
0547827702	גוש שילה	0508884177	גוש עציון
0528989683	קרית ארבע-חברון	0584006135	ירושלים - קטמונים
0507707161	צפת	0527580073	בני ברק

רוצה להקים נקודה במקום מגוריך? בלל 0523003085

ניתן להקדיש את 'ואביטה' לזכות יקיריכם ולזכות ההפצת שיטורי

הרה במאות עותקים בשבוע!

elimiz770@gmail.com